

ΟΟΣΑ: Ίσες ευκαιρίες για μείωση των ανισοτήτων και καλύτερη ποιότητα ζωής

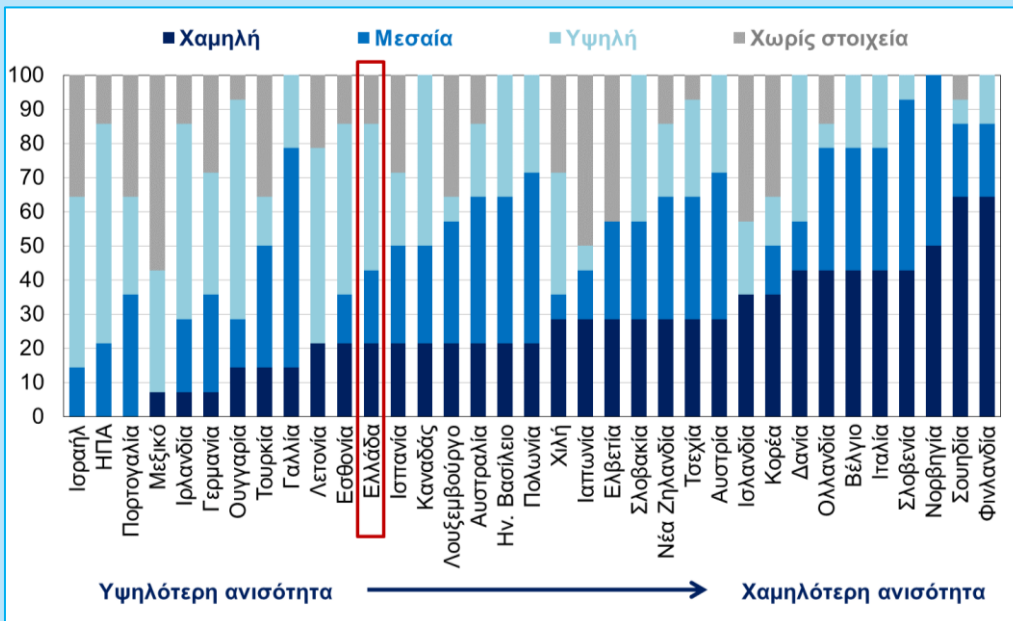
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

- Η κοινωνική ανισότητα αξιολογείται διεθνώς στη βάση, αφενός, δεικτών ανισοκατανομής εισοδήματος και πλούτου και, αφετέρου, πιο σύνθετων δεικτών ποιότητας ζωής σε διάφορα στρώματα του πληθυσμού με ειδικότερα χαρακτηριστικά, όπως κατηγοριοποιούνται κατά φύλο, ηλικία, εκπαιδευτικό επίπεδο, κ.ο.κ. Ταυτόχρονα, χρησιμοποιούνται και δείκτες στέρξης στη βάση του ποσοστού του πληθυσμού που, σε μια σειρά από δείκτες ευημερίας, πέφτει κάτω από ένα ελάχιστο όριο ποιότητας ζωής, και που θεωρείται χαμηλό από κοινωνικής σκοπιάς, καθώς υπονομεύει την κοινωνική συνοχή. Στη βάση, λοιπόν, και των παραπάνω δεικτών ανισοτήτων και στέρξης, και όχι μόνο της οικονομικής ανισότητας, στο σημερινό δελτίο επιχειρείται μια πιο εμπειριστατωμένη αξιολόγηση του επιπέδου ευημερίας της ελληνικής κοινωνίας, με στοιχεία από την βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ, σε σχέση και με τις άλλες αναπτυγμένες χώρες. Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία αναφέρονται στο 2018 ή σε προγενέστερα χρόνια, χωρίς αυτό να μειώνει την εγκυρότητα των συμπερασμάτων, μια και τα στοιχεία ανισοτήτων και στέρξης μεταβάλλονται με πολύ αργούς ρυθμούς από χρόνο σε χρόνο. Οι ανισότητες με βάση τα διάφορα κριτήρια, αλλά και οι δείκτες στέρξης, ομαδοποιούνται κατά πόσον εμφανίζουν χαμηλή, μεσαία ή υψηλή ένταση σε σχέση με άλλες χώρες, και οι διάφορες χώρες κατατάσσονται αναλόγως του ποσοστού δεικτών που εμφανίζουν χαμηλή ανισότητα και στέρξη.

Από τις αξιολογήσεις αυτές προκύπτει ότι οι Σκανδιναβικές χώρες έχουν την υψηλότερη σχετικά ποιότητα ζωής, με τις ΗΠΑ να εμφανίζουν υψηλά επίπεδα ανισοτήτων, και ιδίως ανισοτήτων στο εισόδημα και τον πλούτο, αλλά και στέρξης. Στην Ελλάδα, αν και η ανισότητα εισοδήματος και πλούτου βρίσκεται στο ίδιο ή χαμηλότερο επίπεδο με τον ΟΟΣΑ, η χώρα μας κατατάσσεται σε υψηλότερα επίπεδα συνολικής ανισότητας και στέρξης σε σχέση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές κυρίως χώρες. Συγκεκριμένα, το μέσο διαθέσιμο εισόδημα του υψηλότερου 20% είναι 5,5 φορές μεγαλύτερο από του χαμηλότερου 20% (ενώ στον ΟΟΣΑ 5,4 φορές, στις ΗΠΑ 8,5 φορές και τη Σουηδία 4,1 φορές), και, το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού κατέχει το 42% του καθαρού πλούτου (έναντι 52% στον ΟΟΣΑ και 78% στις ΗΠΑ), με το υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης στην Ελλάδα να συμβάλει ενδεχομένως στην άμβλυνση των ανισοτήτων πλούτου.

Όσον αφορά στη σύγκριση με βάση το φύλο, η Ελλάδα εμφανίζει σχετικά χαμηλές ανισότητες μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το ίδιο συμβαίνει στη βάση της ηλικίας των ατόμων στο εργατικό δυναμικό, αν και οι ανισότητες αυξάνονται οριακά, και η ποιότητα ζωής εξασθενεί αντίστοιχα, σε μεγαλύτερες ηλικίες. Αν και σε επίπεδο σχετικών εισοδημάτων οι διαφορές είναι μικρές σε σχέση με άλλες χώρες, ο καθαρός πλούτος των νοικοκυριών χονδρικά στις ηλικίες 20-30 ετών διαμορφώνεται στο 47% του επιπέδου των νοικοκυριών στις ηλικίες 30-50 ετών, έναντι 38% στον ΟΟΣΑ και 18% στις ΗΠΑ. Αντίστοιχα, ο καθαρός πλούτος των νοικοκυριών στις ηλικίες 50-64 ετών ανέρχεται σε 95% εκείνου στις ηλικίες 30-50 ετών, έναντι 130% στον ΟΟΣΑ και 204% στις ΗΠΑ. Ενδεχομένως, τα μεγέθη αυτά να σηματοδοτούν την στήριξη των μικρότερων σε ηλικία από τις μεγαλύτερες σε ηλικία γενεών, είτε στα πρώτα χρόνια της παραγωγικής ζωής, στήριξη των νέων ζευγαριών σε χρήμα και είδος, είτε και μετέπειτα (μέσω γονικών παροχών), με προσδοκώμενο ανταποδοτικό αντάλλαγμα την στήριξη των ηλικιωμένων από τις νεότερες γενιές.

Συμβαίνει και στις καλύτερες οικογένειες...

Βαθμός ανισότητας: ποσοστό σταθμισμένων δεικτών στους οποίους μια χώρα εμφανίζει χαμηλή, μεσαία ή υψηλή ανισότητα (ΟΟΣΑ, [How's life? 2017](#))

Τομέας Μακροοικονομικής Ανάλυσης και Ευρωπαϊκής Πολιτικής

Μιχάλης Μασουράκης

Chief Economist

E: mmassourakis@sev.org.gr

T: +30 211 500 6104

Θανάσης Πρίντσιπας

Senior Advisor

E: printsipas@sev.org.gr

T: +30 211 500 6176

Με την ευγενική χορηγία:

Οι απόψεις στην παρούσα έκθεση είναι των συγγραφέων και όχι απαραίτητα του ΣΕΒ. Ο ΣΕΒ δεν φέρει καμία ευθύνη για την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιλαμβάνει η έκθεση.

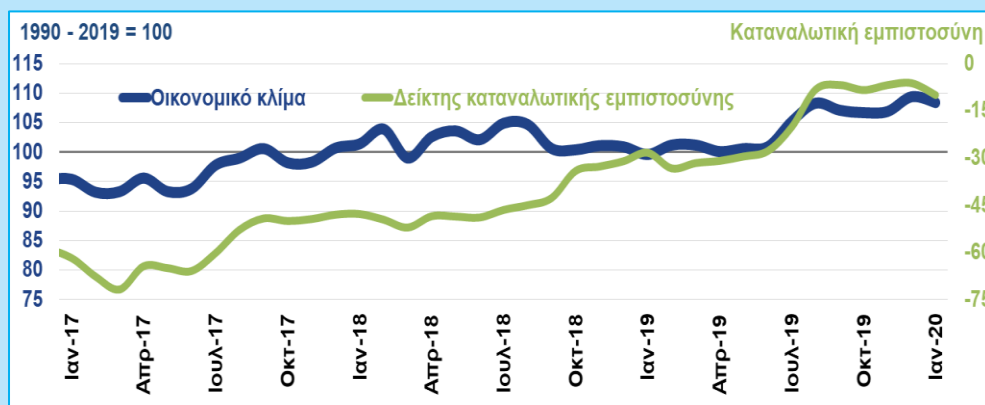
Όσον αφορά στις ανισότητες στη βάση του επιπέδου εκπαίδευσης, όπως αναμένεται, οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν υψηλότερα εισοδήματα και καθαρό πλούτο από τους απόφοιτους της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, ο μέσος καθαρός πλούτος των αποφοίτων δημοτικού είναι 71% του επιπέδου των αποφοίτων πανεπιστημίου (έναντι 44% στον ΟΟΣΑ και 16% στις ΗΠΑ) και, αντιστοίχως, ο μέσος καθαρός πλούτος των αποφοίτων λυκείου είναι 79% του επιπέδου των αποφοίτων πανεπιστημίου (έναντι 59% στον ΟΟΣΑ και 27% στις ΗΠΑ). Τα μεγέθη αυτά είναι ενδεχομένως, ενδεικτικά του γεγονότος ότι ένα υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης στην Ελλάδα, αν και οδηγεί σε υψηλότερα επίπεδα πλούτου, δεν δημιουργεί ισοδύναμες συνθήκες δημιουργίας περιουσίας όπως στον υπόλοιπο κόσμο. Το φαινόμενο αυτό ίσως αντανακλά, πέραν της σημασίας που παίζει η αρχική περιουσιακή κατάσταση, και το γεγονός ότι το περιεχόμενο της εκπαίδευσης δεν προσφέρει ανάλογες υψηλές δεξιότητες, όπως στο εξωτερικό, αλλά και ότι οι θέσεις εργασίας στη χώρα είναι χαμηλής προστιθέμενης αξίας, αντανακλώντας το χρόνιο παραγωγικό έλλειμμα της ελληνικής οικονομίας.

Τέλος, στο θέμα των στερήσεων, η Ελλάδα καταγράφει σημαντικά υψηλότερες στερήσεις από τον υπόλοιπο κόσμο, που ενδεχομένως να αντικατοπτρίζει και την επίπτωση της μεγάλης κρίσης και ύφεσης στην ποιότητα ζωής του πληθυσμού στην Ελλάδα. Μεταξύ των σημαντικότερων στοιχείων στέρησης είναι ότι το 12,9% του πληθυσμού βρίσκεται κάτω από το εισοδηματικό όριο φτώχειας (έναντι 11,5% στον ΟΟΣΑ). Επίσης, το 67% του πληθυσμού έχει ρευστότητα χαμηλότερη από το 1/4 του εισοδηματικού ορίου φτώχειας, που θεωρείται μαξιλάρι ικανό να συντηρήσει κάποιον που υφίσταται μια απώλεια εισοδήματος 3 μηνών (έναντι 49,3% στον ΟΟΣΑ). Τέλος, το 55,4% του πληθυσμού θεωρείται «οικονομικά ευάλωτο» (έναντι 38,9% στον ΟΟΣΑ) που, αν και δεν έχει εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας, δεν διαθέτει σε ρευστότητα το μαξιλάρι συντήρησης των 3 μηνών, και, συνεπώς, είναι εύκολο να πέσει κάτω από το όριο φτώχειας σε περίπτωση απώλειας της εργασίας του.

Σημειώνεται ότι ο υψηλός ανισότητες και τα υψηλά επίπεδα στέρησης που καταγράφει η Ελλάδα είναι σε κάποιο βαθμό και αποτέλεσμα κοινωνικών συμπεριφορών. Συγκεκριμένα, πέραν του καθολικού φαινομένου, όπου γονείς υψηλότερου εισοδηματικού και εκπαιδευτικού επιπέδου προσφέρουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και πρόσβασης σε δίκτυα εκπαίδευσης, κοινωνικών γνωριμιών, κλπ., στην Ελλάδα οι γονείς αφιερώνουν ιδιαίτερα μεγάλο μέρος των αποταμιεύσεων τους στην μόρφωση των παιδιών τους. Στηρίζουν δε ποικιλοτρόπως τα παιδιά τους για πολύ μεγαλύτερη χρονική περίοδο από την ηλικία ενηλικίωσης, με γονικές παροχές και δωρεές κατά τη φάση δημιουργίας των νέων νοικοκυριών, με τους πιο εύπορους γονείς να προσφέρουν αναλογικά πολύ περισσότερα απ' ό,τι οι λιγότερο εύποροι. Καθώς τα δίκτυα κοινωνικής προστασίας στο παρελθόν δεν ήταν αναπτυγμένα, η στήριξη των παιδιών γινόταν στο πλαίσιο μελλοντικής ανταποδοτικής στήριξης των γονέων από τα παιδιά. Επίσης, στο πλαίσιο αυτό, στην Ελλάδα περισσότερο από άλλες χώρες, είναι εντονότερο το φαινόμενο του «επιλεκτικού ζευγαρώματος», όπου ένα μεγάλο ποσοστό εργαζόμενων ζευγαριών αποτελείται από συντρόφους του ίδιου περίπου εισοδηματικού επιπέδου. Το φαινόμενο αυτό φαίνεται να έχει ενταθεί κατακόρυφα στη διάρκεια της κρίσης, καθώς το ένστικτο της επιβίωσης σε μια εξαιρετικά δύσκολη οικονομικά περίοδο φαίνεται, ενδεχομένως, να αποθάρρυνε την προσέγγιση συντρόφων χαμηλότερων εισοδηματικά κλιμακίων. Όλες αυτές οι πρακτικές, όμως, διαιωνίζουν τις ανισότητες, και, συνεπώς είναι σημαντικό η πολιτεία να προσφέρει αντισταθμιστικές πολιτικές που δημιουργούν ίσες ευκαιρίες για όλους, και, κυρίως, ευκαιρίες μεταξύ άλλων στην εκπαίδευση, την υγεία, και επαγγελματική κατάρτιση, αλλά και την πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα, για να μπορέσουν και άνθρωποι που δεν διαθέτουν αρχική τριμοδότηση, να βελτιώσουν τις προοπτικές της ζωής τους στη διάρκεια του εργασιακού βίου.

- Μικρή κάμψη σημείωσε ο δείκτης οικονομικού κλίματος τον Ιανουάριο του 2020, παραμένοντας ωστόσο σε υψηλό επίπεδο (108,4 μονάδες από 109,4 τον προηγούμενο μήνα). Η πτώση αυτή οφείλεται κυρίως στην υποχώρηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης (-10 μονάδες από -6,2 τον προηγούμενο μήνα), η οποία συμπίπτει με το τέλος της εορταστικής περιόδου των Χριστουγέννων και ακολουθεί σε γενικές γραμμές την εποχικότητα των προηγούμενων ετών. Αντίθετα οι προσδοκίες στη βιομηχανία ενισχύθηκαν, κυρίως λόγω των θετικών εκτιμήσεων για την εξέλιξη της παραγωγής το επόμενο διάστημα. Η τάση αυτή παρατηρείται ταυτόχρονα με τη βελτίωση που κατέγραψε ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην Ευρώπη τον Ιανουάριο του 2020, ουσιαστικά για πρώτη φορά από τις αρχές του 2018, δημιουργώντας θετικές προοπτικές για την ελληνική μεταποιητική παραγωγή και τις ελληνικές εξαγωγές. Παράλληλα, ο όγκος λιανικών πωλήσεων πλην καυσίμων σημείωσε άνοδο +3,9% τον Νοέμβριο του 2019 και +5,4% το δίμηνο Οκτ – Νοε 2019, μετά από οριακή πτώση (-0,2%) στο 9μηνο του 2019, ενισχύοντας τις προοπτικές για την πορεία της ιδιωτικής κατανάλωσης και του ΑΕΠ κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους. Η ανάκαμψη των λιανικών πωλήσεων το τελευταίο τρίμηνο του 2019 μπορεί να συνδεθεί και με την αύξηση κατά +4,7% του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών το διάστημα Ιαν – Σεπ 2019. Η ενίσχυση του διαθέσιμου εισοδήματος οφείλεται κυρίως στην αύξηση των συνολικών αμοιβών εργασίας (+4,2% η απασχόληση μισθωτών και +1,1% οι μισθοί ανά μισθωτό) και συνέβαλε στη βελτίωση του ποσοστού αποταμίευσης των νοικοκυριών (-2,6% στο 9μηνο του 2019, έναντι -6,6% στο 9μηνο του 2018). Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνεται και στην ανοδική πορεία των καταθέσεων των νοικοκυριών στο σύνολο του 2019 κατά +€6,6 δισ.

Μεγάλες προσδοκίες σε μια εποχή που αλλάζει...

Οικονομικό κλίμα και καταναλωτική εμπιστοσύνη (EE - DG ECFIN, Ιαν. 2020)

Ανισότητες, στέρηση και ευημερία: Η περίπτωση της Ελλάδας

Στο σημερινό Δελτίο, επιχειρείται μια αξιολόγηση του επιπέδου ευημερίας της ελληνικής κοινωνίας, στη βάση των ανισοτήτων που παρατηρούνται στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Όταν συλλέγονται στοιχεία για τους δείκτες ευημερίας, τα στοιχεία αυτά κατηγοριοποιούνται με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως ηλικίας, φύλου, επιπέδου εκπαίδευσης, εισοδήματος, πλούτου, κ.ο.κ. Αυτό επιτρέπει την αξιολόγηση της συμβολής των χαρακτηριστικών αυτών στη διαμόρφωση του μέσου όρου, και, στην ουσία, των ανισοτήτων που ενυπάρχουν στον πληθυσμό με βάση τα χαρακτηριστικά αυτά. Η αξιολόγηση **κάθετων ανισοτήτων** γίνεται συγκρίνοντας συνήθως τις υψηλές προς τις χαμηλές τιμές του συγκεκριμένου χαρακτηριστικού σε όλο τον πληθυσμό (π.χ. η εισοδηματική ανισότητα αξιολογείται με τον λόγο του μέσου εισοδήματος του ανώτατου εισοδηματικά 20% προς το μέσο εισόδημα του εισοδηματικά κατώτατου 20%). Η αξιολόγηση **οριζόντιων ανισοτήτων** γίνεται συγκρίνοντας τις τιμές του συγκεκριμένου χαρακτηριστικού μεταξύ διαφόρων ομάδων στον πληθυσμό (π.χ. η ανισότητα στις **αμοιβές λόγω φύλου** αξιολογείται με τον λόγο των μέσων αμοιβών των ανδρών προς τις μέσες αμοιβές των γυναικών). Το ίδιο μπορεί να γίνει αναλόγως της ηλικίας, του εκπαιδευτικού επιπέδου, κ.ο.κ. Τέλος, πέραν των ανισοτήτων, η ευημερία επηρεάζεται και από τη **στέρηση**, που αξιολογείται στη βάση του ποσοστού του πληθυσμού κάτω από ένα ελάχιστο όριο που θεωρείται πολύ χαμηλό από κοινωνικής σκοπιάς (π.χ. το επίπεδο σχετικής φτώχειας αξιολογείται με το ποσοστό του πληθυσμού που έχει μέσο εισόδημα κάτω του 50% του διάμεσου εισοδήματος στον πληθυσμό). Η στέρηση μπορεί να λαμβάνει υλική μορφή, όπως στο ανωτέρω παράδειγμα, ή άυλη μορφή, όπως π.χ. στέρηση όσον αφορά στο βαθμό ικανοποίησης από τη ζωή, που αξιολογείται με το ποσοστό των ανθρώπων που βαθμολογούν τη ζωή τους με βαθμό κάτω του 4, με άριστα το 10 (πλήρης ικανοποίηση).

Για λόγους σύγκρισης των ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων χωρών του ΟΟΣΑ, οι διάφοροι δείκτες ευημερίας ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες χαμηλής, μεσαίας και υψηλής έντασης, με κριτήριο του εάν οι τιμές των δεικτών αυτών βρίσκονται στο χαμηλότερο, μεσαίο ή υψηλότερο 1/3 των χωρών του ΟΟΣΑ. Στα διαγράμματα, οι χώρες κατατάσσονται από τα δεξιά προς τα αριστερά αναλόγως του ποσοστού των δεικτών ευημερίας στους οποίους κάθε χώρα καταγράφει χαμηλές ανισότητες, δηλαδή, όσο πιο δεξιά στο διάγραμμα βρίσκεται μια χώρα, τόσο σχετικά μικρότερη είναι η συνολική ανισότητα που παρατηρείται στη συγκεκριμένη χώρα.

Η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες που εμφανίζουν σχετικά υψηλότερη ανισότητα, μαζί με Ισπανία, Πορτογαλία, Γαλλία, Γερμανία. Στον αντίποδα του διαγράμματος βρίσκονται οι Σκανδιναβικές χώρες, όπου στη Σουηδία, για παράδειγμα, το 65% των δεικτών ευημερίας αποτυπώνουν χαμηλές ανισότητες, όταν στην Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόλις 20%.

Συγκρίνοντας, λοιπόν, τα χαρακτηριστικά όλων των χωρών του ΟΟΣΑ στον πίνακα των κάθετων ανισοτήτων (Δ01 και διάγραμμα 1^{ης} σελίδας), η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες που εμφανίζουν σχετικά υψηλότερη ανισότητα, μαζί με Ισπανία, Πορτογαλία, Γαλλία, Γερμανία. Στον αντίποδα του διαγράμματος βρίσκονται οι Σκανδιναβικές χώρες, όπου στη Σουηδία, για παράδειγμα, το 65% των δεικτών ευημερίας αποτυπώνουν χαμηλές ανισότητες, όταν στην Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόλις 20%.

Όσον αφορά σε δείκτες εισοδήματος, το ανώτερο 20% του πληθυσμού έχει 5,51 φορές μεγαλύτερο διαθέσιμο εισόδημα από το κατώτερο 20% του πληθυσμού, λόγο που καθιστά την Ελλάδα μία από τις ευρωπαϊκές χώρες με την μεγαλύτερη ανισότητα, αν και οι ΗΠΑ, το Μεξικό και η Τουρκία έχουν ακόμη μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα ενώ οι Σκανδιναβικές χώρες έχουν σχετικά χαμηλότερη εισοδηματική ανισότητα απ' όλες τις άλλες χώρες. Σημειώνεται ότι η εισοδηματική ανισότητα στην Ελλάδα αυξήθηκε μεταξύ 2007 και 2014, με τον λόγο του ανώτερου προς το κατώτερο 20% του πληθυσμού να διαμορφώνεται σε 6,46 το 2014 από 6,01 το 2007 και στη συνέχεια μειώθηκε σε 5,51 το 2018. Το ποσοστό αυτό φαίνεται να ακολουθεί τις επιπτώσεις των Μνημονίων που επηρέασαν αρνητικά, στα πρώτα χρόνια της μεγάλης ύφεσης, αναλογικά περισσότερο τα εισοδήματα των κατώτερων εισοδηματικά στρωμάτων λόγω της τεράστιας αύξησης της ανεργίας. Έκτοτε, υπάρχει σταθεροποίηση των εισοδημάτων, με την υπερφορολόγηση των τελευταίων ετών να συμπιέζει τα σχετικά εισοδήματα των πιο παραγωγικών εργαζομένων. Αντιθέτως, στην ανισότητα πλούτου, όπου στην Ελλάδα το πλουσιότερο 10% των νοικοκυριών κατέχει το 42% του καθαρού πλούτου (ενεργητικό μείον παθητικό), έναντι 39% το 2009, η Ελλάδα εμφανίζεται ως μια από τις ευρωπαϊκές χώρες με τη σχετικά χαμηλότερη ανισοκατανομή πλούτου (μαζί με Ιταλία, Πολωνία, Σλοβακία), με τις ΗΠΑ στο 78%. Στο αποτέλεσμα αυτό

ενδεχομένως να έχει συντελέσει η ταχεία επέκταση της μεσαίας τάξης στη δεκαετία του 2000 μέσω της τεράστιας ανόδου της στεγαστικής πίστης. Όσον αφορά στις ακαθάριστες αποδοχές, στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, όπως και στην Ελλάδα, το ανώτερο 10% του πληθυσμού έχει περίπου 3 φορές τις αποδοχές του κατώτερου 10%, με τον λόγο αυτό στις ΗΠΑ να διαμορφώνεται σε 5. Στην Ελλάδα, επίσης, το ανώτερο 20% δουλεύει 1,7 φορές περισσότερες ώρες απ' ότι το κατώτερο 20%, ενδεχομένως λόγω της συμμετοχής μεγάλου ποσοστού αυτοαπασχολούμενων. Όσον αφορά σε ανισότητες στις δεξιότητες 15χρονων μαθητών, το ανώτερο 10% σε αξιολόγηση PISA βαθμολογείται 1,73 φορές υψηλότερα απ' ότι το χαμηλότερο 10%, λόγος που κατατάσσει την Ελλάδα στις χώρες με τη μεγαλύτερη ανισότητα (Γαλλία 1,77, ΗΠΑ 1,69). Αυτό συμβαίνει παρότι, στον μέσο όρο, η Ελλάδα κατατάσσεται στις χώρες με σημαντικά μαθησιακά ελλείμματα, ένδειξη ότι το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα αδιαφορεί για την ομοιόμορφη πρόοδο όλων των μαθητών, με τους καλούς μαθητές να προχωρούν και τους κακούς μαθητές να μένουν πίσω, καθώς δεν υπάρχει φροντιστηριακή βοήθεια στα σχολεία. Παρόμοια υψηλή ανισότητα εμφανίζει η Ελλάδα και στις δεξιότητες ενηλίκων, όπως βαθμολογούνται από την PIAAC. Τέλος, το ανώτερο 20% στην ικανοποίηση από τη ζωή είναι 2,6 φορές πιο ικανοποιημένο από το κατώτερο 20%, μέγεθος που είναι υψηλότερο από

	Ελλάδα	ΟΟΣΑ	ΗΠΑ	Σουηδία
Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών Λόγος του 20% υψηλότερου προς το 20% χαμηλότερο	5,51	5,40	8,34	4,13
Καθαρός πλούτος νοικοκυριών Μερίδιο του 10% υψηλότερου	42,42	51,82	78,19	...
Ακαθάριστες αμοιβές Λόγος του 10% υψηλότερου προς το 10% χαμηλότερο	3,27	3,39	5,04	2,28
Ηλικία θανάτου Τυπική απόκλιση σε έτη	...	13,08	13,80	13,26
Ώρες εργασίας Λόγος του 20% υψηλότερου προς το 20% χαμηλότερο	1,69	1,52	1,51	1,31
Χρόνος για ξεκούραση και προσωπική φροντίδα Λόγος του 20% υψηλότερου προς το 20% χαμηλότερο	...	1,84	2,13	...
Δεξιότητες μαθητών (μέση βαθμολογία PISA) Λόγος του 10% υψηλότερου προς το 10% χαμηλότερο	1,73	1,66	1,69	1,70
Δεξιότητες ενηλίκων (μέση βαθμολογία PIAAC) Λόγος του 10% υψηλότερου προς το 10% χαμηλότερο	1,62	1,63	1,71	1,60
Χρόνος που αφιερώνεται σε κοινωνικές δραστηριότητες Λόγος του 20% υψηλότερου προς το 20% χαμηλότερο	...	11,59	11,43	...
Πολιτική αποτελεσματικότητα Λόγος του 20% υψηλότερου προς το 20% χαμηλότερο	2,46	3,77	3,66	3,33
Ικανοποίηση από τη ζωή Λόγος του 20% υψηλότερου προς το 20% χαμηλότερο	2,61	2,03	...	1,67

Δ01: Δείκτες ανισότητας
(ΟΟΣΑ, [How's life? 2017](#), Eurostat και ΕΛΣΤΑΤ, 2018 ή τελευταίο διαθέσιμο έτος)

Σημ.: Όσο υψηλότερο είναι το μέγεθος τόσο υψηλότερη είναι η ανισότητα.

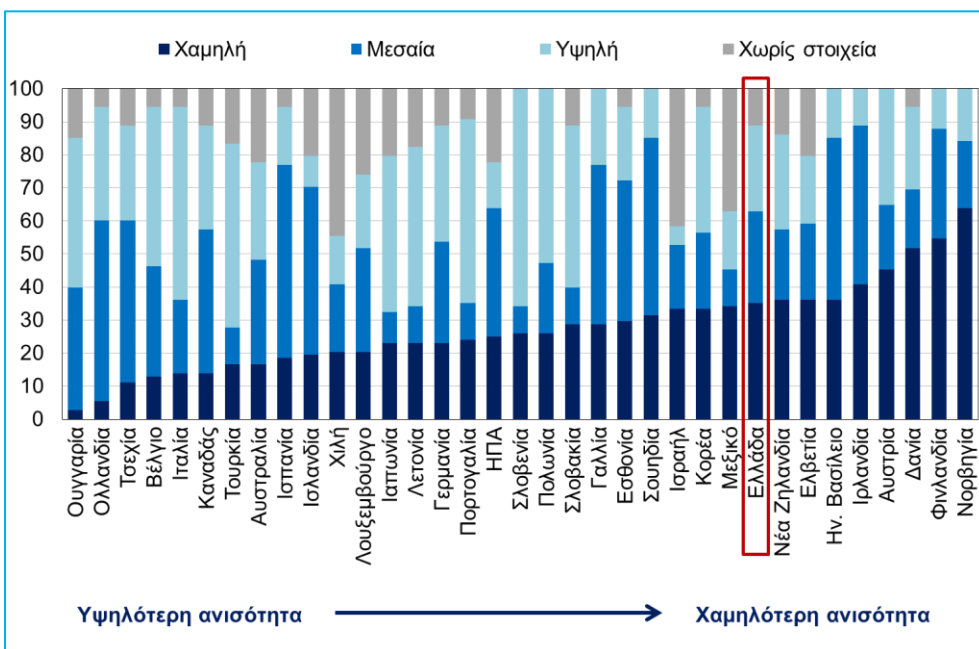

κάθε άλλη χώρα του κόσμου, αναδεικνύοντας σε κάποιον βαθμό την έλλειψη κοινωνικού κεφαλαίου (εμπιστοσύνη στους θεσμούς, κοινωνική συνοχή, πίστη ότι όλοι μαζί βελτιώνουμε τις ζωές μας, κ.ο.κ.).

Στον τομέα των οριζόντιων ανισοτήτων με κριτήριο το φύλο (άνδρες-γυναίκες), η Ελλάδα εμφανίζει σχετικά χαμηλές ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων στο 33% των 18 μεταβλητών που χρησιμοποιούνται, αν και στις Σκανδιναβικές χώρες η σχετική επίδοση στις ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων είναι ακόμη καλύτερη (Δ02). Όσον αφορά στους δείκτες ευημερίας που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των ανισοτήτων μεταξύ γυναικών και ανδρών (Δ03), οι διαφορές που σημειώνονται δείχνουν τις γυναίκες να έχουν χαμηλότερες αποδοχές, με μεγαλύτερη συγκέντρωση στους εργαζομένους πλήρους απασχόλησης που αμείβονται κάτω των 2/3 των μέσων αμοιβών (έχουν χαμηλούς μισθούς), να έχουν υψηλότερο ποσοστό ανεργίας, να δουλεύουν λιγότερο από τους άνδρες σε δουλειές που απαιτούν πάνω από 50 ώρες την εβδομάδα, να είναι καλύτερα εκπαιδευμένες καθώς το ποσοστό ενήλικων γυναικών με πτυχίο λυκείου και πανεπιστημίου είναι υψηλότερο εκείνου των ανδρών, να έχουν ελαφρώς υψηλότερη βαθμολόγηση PISA και την ίδια βαθμολόγηση PIAAC, να διαθέτουν καλύτερο δίκτυο κοινωνικής στήριξης, να μην διαφέρουν από τους άνδρες στην ανάμιξη τους με

τα πολιτικά πράγματα, να είναι ελαφρώς περισσότερο ικανοποιημένες από τη ζωή τους σε σχέση με τους άνδρες, αν και αισθάνονται λιγότερο ασφαλείς όταν περπατάνε το βράδυ μόνες στο δρόμο, και, τέλος, να είναι 3 φορές λιγότερο πιθανό να γίνουν θύματα ανθρωποκτονίας απ' ότι οι άνδρες.

Στον τομέα των οριζόντιων ανισοτήτων με κριτήριο το φύλο (άνδρες-γυναίκες), η Ελλάδα εμφανίζει σχετικά χαμηλές ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων στο 33% των 18 μεταβλητών που χρησιμοποιούνται, αν και στις Σκανδιναβικές χώρες η σχετική επίδοση στις ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων είναι ακόμη καλύτερη.

Δ02: Βαθμός ανισότητας κατά φύλο: ποσοστό σταθμισμένων δεικτών στους οποίους μια χώρα εμφανίζει χαμηλή, μεσαία ή υψηλή ανισότητα με βάση το λόγο των τιμών των δεικτών των γυναικών προς τις τιμές των δεικτών των αντρών (ΟΟΣΑ, [How's life? 2017](#))

Δ03: Βαθμός ανισότητας κατά φύλο

 (ΟΟΣΑ, *How's life? 2017*, ΟΟΣΑ, *Better Life Database*, Eurostat και ΕΛΣΤΑΤ, 2018 ή τελευταίο διαθέσιμο έτος)

	Λόγος των τιμών των δεικτών των γυναικών προς τις τιμές των δεικτών των αντρών*			
	Ελλάδα	ΟΟΣΑ	ΗΠΑ	Σουηδία
Ωριαίες αμοιβές Μέσες ωριαίες αμοιβές	0,86	0,87	0,85	0,87
Χαμηλοί μισθοί Ποσοστό εργαζομένων πλήρους απασχόλησης που αμειβονται με λιγότερο από τα 2/3 των διάμεσων αμοιβών εργαζομένων πλήρους απασχόλησης	0,76	0,64	0,72	0,68
Απασχόληση Ποσοστό απασχόλησης	0,70	0,80	0,86	0,96
Ανεργία Ποσοστό ανεργίας	0,63	0,95	1,03	1,03
Αυτοαξιολογούμενη υγεία Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι η υγεία του είναι καλή ή πολύ καλή	0,93	0,92	0,99	0,95
Ώρες εργασίας Ποσοστό υπαλλήλων που εργάζεται συνήθως πάνω από 50 ώρες την εβδομάδα	2,02	2,53	2,28	2,61
Χρόνος για ξεκούραση και προσωπική φροντίδα Μέσες ώρες ανά ημέρα	0,93	0,97	0,99	0,99
Μορφωτικό επίπεδο Ποσοστό ενηλίκων ηλικίας 25-64 ετών με απολυτήριο Λυκείου ή Πανεπιστημίου	1,03	1,01	1,02	1,03
Δεξιότητες μαθητών Μέση βαθμολογία PISA	1,04	1,02	1,01	1,03
Δεξιότητες ενηλίκων Μέση βαθμολογία PIAAC	1,00	0,98	0,98	0,98
Προσωπικές σχέσεις Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι μπορεί να βασίζεται σε συγγενείς ή φίλους	1,01	1,02	1,03	1,01
Χρόνος που αφιερώνεται σε κοινωνικές δραστηριότητες Μέσες ώρες ανά ημέρα	...	1,08	1,13	1,09
Συμμετοχή στις εκλογές Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι συμμετείχε στις τελευταίες εθνικές εκλογές	1,01	0,99	1,03	1,00
Πολιτική αποτελεσματικότητα Ποσοστό πληθυσμού που θεωρεί ότι μπορεί να επηρεάσει τη λήψη πολιτικών αποφάσεων	1,00	1,01	1,15	1,16
Ποιότητα νερού Ποσοστό πληθυσμού που είναι ικανοποιημένος από την ποιότητα νερού στην περιοχή τους	0,96	1,00	1,01	1,00
Εγκληματικότητα Θάνατοι από βίαιες σωματικές επιθέσεις	3,00	2,61	4,00	2,60
Αίσθημα ασφάλειας Ποσοστό πληθυσμού που αισθάνεται ασφάλεια να περπατήσει μόνο τη νύχτα	0,73	0,81	0,76	0,72
Ικανοποίηση από τη ζωή Μέση βαθμολογία στην κλίμακα 0 - 10	1,02	1,02	1,01	1,00

* Όσο υψηλότερος είναι ο λόγος, τόσο καλύτερη είναι η σχετική θέση των γυναικών.

Όσον αφορά τις ανισότητες σε διάφορους δείκτες ευημερίας μεταξύ νοικοκυριών νέων (+15 μέχρι 24 ή 29 ετών) και μεσήλικων (από 25 ή 30 μέχρι ≈ 50 ετών), καθώς και μεσήλικων και ηλικιωμένων (50+ έως ≈64 ετών), τα αποτελέσματα των συγκρίσεων παρουσιάζονται στον πίνακα **Δ04**. Σε σχέση με τους μεσήλικες, οι νέοι έχουν το 92% του διαθέσιμου εισοδήματος (όσο και διεθνώς περίπου) αν και πληρώνονται στα 2/3 των ωριαίων αμοιβών (κάτω του μέσου όρου ΟΟΣΑ), ενώ έχουν και το 47% του καθαρού πλούτου (πολύ υψηλότερο του μέσου όρου ΟΟΣΑ). Τα στοιχεία αυτά είναι ενδεικτικά της πολύπλευρης οικονομικής στήριξης των νέων νοικοκυριών από τις οικογένειες τους, όπως καταγράφεται και στα στοιχεία της απασχόλησης, όπου 1 νέος στους 5 μεσήλικες εργάζεται (1 στους 2

στον ΟΟΣΑ), ενώ οι νέοι έχουν και τη μισή περίπου ανεργία απ' ότι οι μεσήλικες (περίπου στο μέσο όρο του ΟΟΣΑ). Στους υπόλοιπους δείκτες ευημερίας, οι νέοι εμφανίζονται να έχουν καλύτερη υγεία, να δουλεύουν περισσότερο σε δουλειές με πάνω από 50 ώρες εβδομαδιαίως, να έχουν καλύτερο εκπαιδευτικό επίπεδο και το ίδιο επίπεδο επαγγελματικών δεξιοτήτων, καλύτερο δίκτυο κοινωνικής στήριξης, μικρότερη ενασχόληση με την πολιτική διαδικασία (ψηφίζουν λιγότερο, αν και θεωρούν ότι επηρεάζουν πολύ περισσότερο τα πολιτικά πράγματα της χώρας, αισθάνονται οριακά περισσότερο ασφαλείς και είναι πιο ικανοποιημένοι από τη ζωή τους.

Όταν συγκρίνονται οι ηλικιωμένοι με τους μεσήλικες στους δείκτες ευημερίας, τα νοικοκυριά των ηλικιωμένων έχουν οριακά υψηλότερο διαθέσιμο εισόδημα και οριακά χαμηλότερο καθαρό πλούτο, σε αντιδιαστολή με ότι συμβαίνει στον ΟΟΣΑ, και ιδίως στο πεδίο της περιουσίας όπου οι ηλικιωμένοι έχουν 30% μεγαλύτερη περιουσία απ' ότι οι μεσήλικες και οριακά χαμηλότερο εισόδημα λόγω συνταξιοδότησης. Προφανώς, έχουμε και εδώ ενδείξεις μεταφοράς πλούτου στις νεότερες γενιές, στο πλαίσιο ενός άτυπου κοινωνικού συμβολαίου όπου οι γονείς στηρίζουν τα ενήλικα πλέον παιδιά τους με τη μεταβίβαση ιδίως ακίνητης περιουσίας, ενδεχομένως σε ανταπόδοση γηριατρικής φροντίδας. Στους λοιπούς

δείκτες ευημερίας, οι ηλικιωμένοι που εργάζονται έχουν υψηλότερες αμοιβές, εργάζονται πολύ λιγότερο και αντιμετωπίζουν κατά 40% υψηλότερη ανεργία, έχουν αρχίσει να έχουν προβλήματα υγείας, έχουν χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης απ' ότι οι νεότερες γενιές και περίπου το ίδιο επίπεδο επαγγελματικών δεξιοτήτων, έχουν χαμηλότερο επίπεδο κοινωνικής στήριξης, αισθάνονται λιγότερο ασφαλείς και, τέλος, είναι λιγότερο ικανοποιημένοι από τη ζωή τους.

Δ04: Βαθμός ανισότητας κατά ηλικία (ΟΟΣΑ, [How's life? 2017](#))

	Λόγος νεαρών ενηλίκων προς μεσήλικες*				Λόγος ηλικιωμένων προς μεσήλικες**			
	Ελλάδα	ΟΟΣΑ	ΗΠΑ	Σουηδία	Ελλάδα	ΟΟΣΑ	ΗΠΑ	Σουηδία
Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών Μέσο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα	0,92	0,90	0,84	0,94	1,01	0,96	1,02	0,99
Καθαρός πλούτος νοικοκυριών Μέσος καθαρός πλούτος	0,47	0,38	0,18	..	0,95	1,30	2,04	...
Οριακές αμοιβές Μέσες ωριαίες αμοιβές	0,66	0,70	0,62	0,66	1,06	1,03	1,05	1,07
Απασχόληση Ποσοστό απασχόλησης	0,20	0,49	0,63	0,52	0,20	0,49	0,63	0,52
Ανεργία Ποσοστό ανεργίας	0,48	0,42	0,40	0,29	1,40	1,21	1,17	1,09
Αυταξιολογούμενη υγεία Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι η υγεία του είναι καλή ή πολύ καλή	1,05	1,10	...	1,03	0,83	0,75	...	0,93
Ώρες εργασίας Ποσοστό υπαλλήλων που εργάζεται συνήθως πάνω από 50 ώρες την εβδομάδα	1,11	1,86	2,05	1,01	0,90	1,04	0,94	1,14
Χρόνος για ξεκούραση και προσωπική φροντίδα Μέσες ώρες ανά ημέρα	...	1,09	1,08	1,10	...	1,21	1,21	1,24
Μορφωτικό επίπεδο Ποσοστό ενηλίκων ηλικίας 25-64 ετών με απολυτήριο Λυκείου ή Πανεπιστημίου	1,16	1,10	1,02	0,97	0,72	0,85	1,01	0,88
Δεξιότητες ενηλίκων Μέση βαθμολογία PIAAC	1,00	0,99	0,98	0,97	0,98	0,93	0,96	0,94
Προσωπικές σχέσεις Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι μπορεί να βασίζεται σε συγγενείς ή φίλους	1,11	1,05	1,05	1,06	0,90	0,96	1,01	0,97
Χρόνος που αφιερώνεται σε κοινωνικές δραστηριότητες Μέσες ώρες ανά ημέρα	...	1,49	1,24	1,41	...	1,02	1,08	0,97
Συμμετοχή στις εκλογές Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι συμμετείχε στις τελευταίες εθνικές εκλογές	0,88	0,86	0,77	0,99	0,83	1,08	1,19	1,02
Πολιτική αποτελεσματικότητα Ποσοστό πληθυσμού που θεωρεί ότι μπορεί να επηρεάζει τη λήψη πολιτικών αποφάσεων	0,86	1,02	0,92	0,94	1,04	0,93	1,14	0,87
Ποιότητα νερού Ποσοστό πληθυσμού που είναι ικανοποιημένος από την ποιότητα νερού στην περιοχή τους	1,07	1,02	1,06	1,01	1,08	1,03	1,04	1,01
Αίσθημα ασφάλειας Ποσοστό πληθυσμού που αισθάνεται ασφάλεια να περπατήσει μόνο τη νύχτα	1,02	0,99	0,93	1,00	0,87	0,90	0,91	0,88
Ικανοποίηση από τη ζωή Μέση βαθμολογία στην κλίμακα 0 - 10	1,07	1,04	...	1,00	0,92	0,97	...	1,03

* Όσο υψηλότερος είναι ο λόγος, τόσο καλύτερη είναι η επίδοση των νεαρών ενηλίκων.

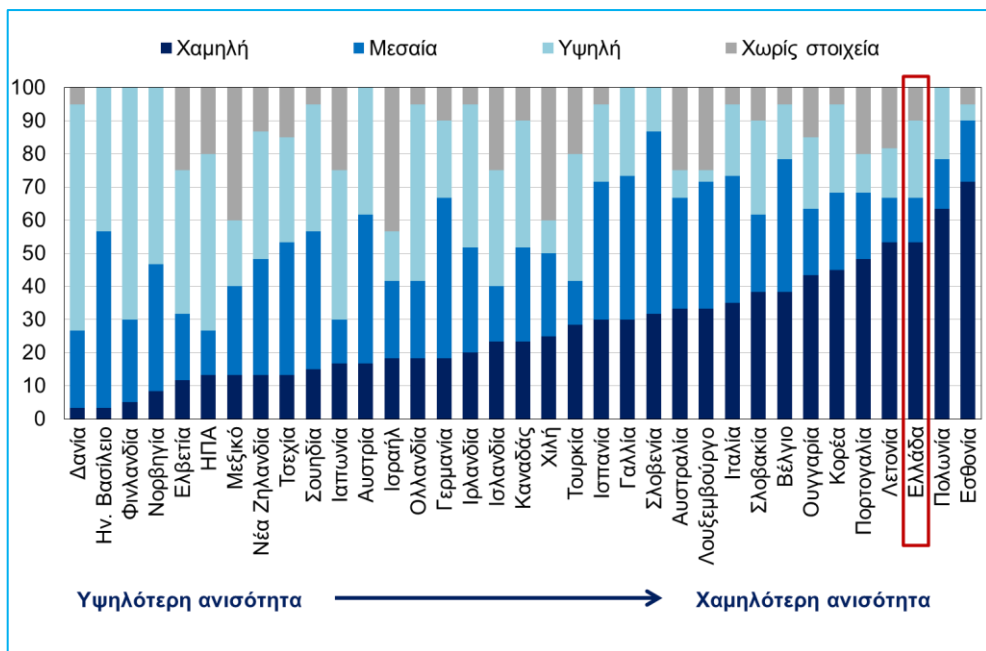
** Όσο υψηλότερος είναι ο λόγος, τόσο καλύτερη είναι η επίδοση των ηλικιωμένων.

Στο διάγραμμα **Δ05**, εμφανίζεται η κατηγοριοποίηση των διαφόρων χωρών του ΟΟΣΑ ανάλογα με το επίπεδο συνολικής ανισότητας, στις συγκρίσεις μεταξύ ηλικιών. Η Ελλάδα εμφανίζεται να είναι μια χώρα με χαμηλότερες ανισότητες όσον αφορά στη σύγκριση επιπέδων ευημερίας μεταξύ νέων και μεσήλικων (**Δ05Α**), με τη συνολική ανισότητα να μεγαλώνει όταν η σύγκριση αφορά σε ηλικιωμένους προς μεσήλικες, αν

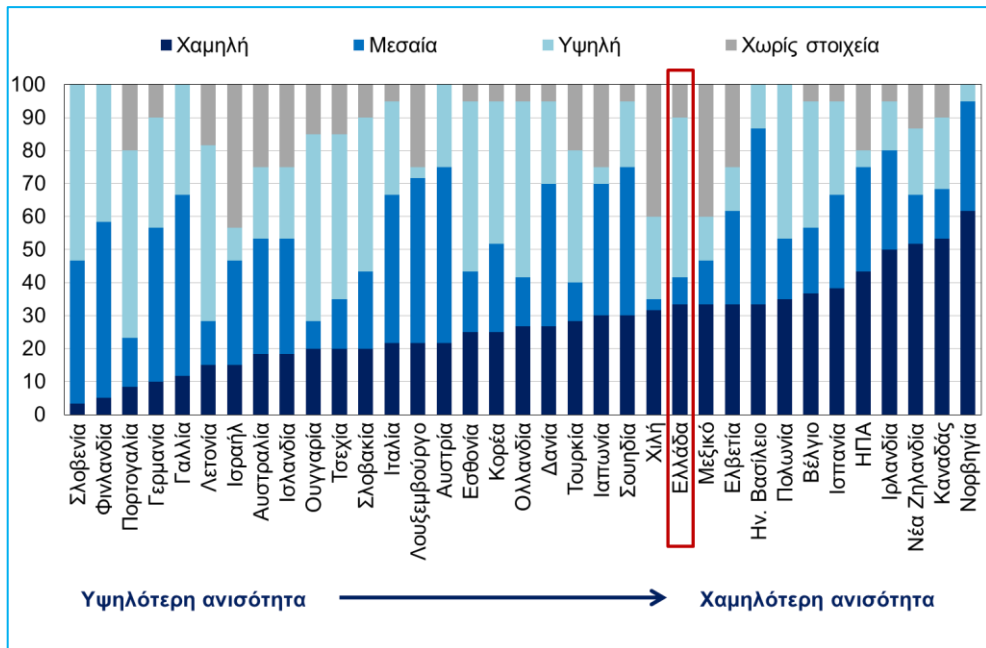
και όχι σε μεγάλο βαθμό (**Δ05B**). Σημειώνεται ότι οι μεγαλύτερες ανισότητες στη σύγκριση μεταξύ νοικοκυριών, νέων και μεσήλικων εμφανίζονται στις Σκανδιναβικές χώρες, όπου η χαμηλή ανεργία και η ευκολία πρόσβασης στις τράπεζες για στεγαστικά δάνεια με επιδότηση από το κράτος διευκολύνουν τους νέους να φύγουν ενωρίτερα από την οικογενειακή εστία, που οδηγεί, όμως, σε υψηλότερη σχετική

Α. Λόγος των τιμών των δεικτών των νέων προς τις τιμές των δεικτών των μεσήλικων

Δ05: Βαθμός ανισότητας κατά ηλικία: ποσοστό σταθμισμένων δεικτών στους οποίους μια χώρα εμφανίζει χαμηλή, μεσαία ή υψηλή ανισότητα (ΟΟΣΑ, *How's life?* 2017)

Β. Λόγος των τιμών των δεικτών των ηλικιωμένων προς τις τιμές των δεικτών των μεσήλικων

φτώχεια για τους νέους. Στον αντίποδα, βεβαίως, του φαινομένου αυτού, βρίσκονται οι νέοι στην Ελλάδα όπου η μεγάλη κρίση και ύφεση έχει οδηγήσει στην επιμήκυνση του χρόνου συμβίωσης των νέων με τους γονείς, και ακόμη στην επιστροφή στο πατρικό σπίτι μέρους όσων είχαν φύγει, με αποτέλεσμα να προστατεύονται από τον κίνδυνο φτώχειας. Συνεπώς, στην Ελλάδα η ευημερία φαίνεται να μειώνεται με την ηλικία (αν και όχι σημαντικά), ενώ υπάρχουν χώρες όπου η ευημερία αυξάνει με την ηλικία, όπως στις Σκανδιναβικές χώρες και στις ΗΠΑ.

Όσον αφορά σε οριζόντιες ανισότητες με κριτήρια το επίπεδο εκπαίδευσης, η σύγκριση επιπέδων ευημερίας επιχειρείται μεταξύ πληθυσμιακών ομάδων που έχουν τελειώσει το δημοτικό και εκείνων που έχουν τελειώσει το πανεπιστήμιο, καθώς και μεταξύ εκείνων που έχουν τελειώσει το λύκειο και εκείνων που έχουν τελειώσει το πανεπιστήμιο (**Δ06** και **Δ07**). Η Ελλάδα και στις δύο συγκρίσεις εμφανίζει μέσα επίπεδα ανισοτήτων, που σημαίνει ότι οι δείκτες ευημερίας δεν επηρεάζονται σημαντικά όπως αυξάνει το επίπεδο εκπαίδευσης, δηλαδή το επίπεδο ευημερίας αυξάνει εφόσον κάποιος τελειώσει το πανεπιστήμιο, ενώ η διαφορά μεταξύ δημοτικού και

Δ06: Βαθμός ανισότητας κατά επίπεδο εκπαίδευσης (ΟΟΣΑ, *How's life?* 2017)

	Λόγος αποφοίτων πρωτοβάθμιας προς αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*				Λόγος αποφοίτων δευτεροβάθμιας προς αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης**			
	Ελλάδα	ΟΟΣΑ	ΗΠΑ	Σουηδία	Ελλάδα	ΟΟΣΑ	ΗΠΑ	Σουηδία
Καθαρός πλούτος νοικοκυριών Μέσος καθαρός πλούτος	0,71	0,44	0,16	...	0,79	0,59	0,27	...
Ωριαίες αμοιβές Μέσες ωριαίες αμοιβές	0,50	0,56	0,43	0,81	0,66	0,69	0,60	0,86
Απασχόληση Ποσοστό απασχόλησης	0,71	0,67	0,67	0,74	0,82	0,89	0,85	0,95
Ανεργία Ποσοστό ανεργίας	0,72	0,47	0,29	0,30	0,75	0,70	0,45	0,86
Προσδόκιμο ζωής Διαφορά στο προσδόκιμο ζωής (σε έτη) στην ηλικία των 25 ετών μεταξύ γυναικών με πρωτοβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση	...	-4,58	-3,92	-4,98	...	-1,82	-1,64	-2,39
Προσδόκιμο ζωής Διαφορά στο προσδόκιμο ζωής (σε έτη) στην ηλικία των 25 ετών μεταξύ ανδρών με πρωτοβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση	...	-7,54	-7,32	-5,86	...	-3,88	-4,21	-2,74
Αυτοαξιολογούμενη υγεία Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι η υγεία του είναι καλή ή πολύ καλή	0,61	0,66	...	0,80	0,95	0,87	...	0,93
Ώρες εργασίας Ποσοστό υπαλλήλων που εργάζεται συνήθως πάνω από 50 ώρες την εβδομάδα	0,69	1,60	2,35	1,64	0,89	1,28	1,65	1,15
Δεξιότητες μαθητών Μέση βαθμολογία PISA	0,83	0,81	0,88	0,76	0,92	0,93	0,93	0,93
Δεξιότητες ενηλίκων Μέση βαθμολογία PIAAC	0,84	0,81	0,74	0,80	0,92	0,91	0,86	0,91
Προσωπικές σχέσεις Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι μπορεί να βασίζεται σε συγγενείς ή φίλους	0,83	0,92	..	0,99	0,96	0,97	0,95	1,00
Συμμετοχή στις εκλογές Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι συμμετείχε στις τελευταίες εθνικές εκλογές	0,74	0,87	0,69	1,00	0,95	0,91	0,79	0,98
Πολιτική αποτελεσματικότητα Ποσοστό πληθυσμού που θεωρεί ότι μπορεί να επηρεάζει τη λήψη πολιτικών αποφάσεων	0,82	0,61	0,57	0,64	0,93	0,74	0,76	0,77
Ποιότητα νερού Ποσοστό πληθυσμού που είναι ικανοποιημένος από την ποιότητα νερού στην περιοχή τους	1,03	1,02	...	0,50	1,06	1,04	1,35	1,26
Αίσθημα ασφάλειας Ποσοστό πληθυσμού που αισθάνεται ασφάλεια να περπατήσει μόνο τη νύχτα	0,82	0,90	...	0,75	0,90	0,95	0,89	0,97
Ικανοποίηση από τη ζωή έση βαθμολογία στην κλίμακα 0 - 10	0,88	0,91	...	1,00	0,97	0,96	...	0,98

* Όσο υψηλότερος είναι ο λόγος, τόσο καλύτερη είναι η σχετική επίδοση των αποφοίτων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

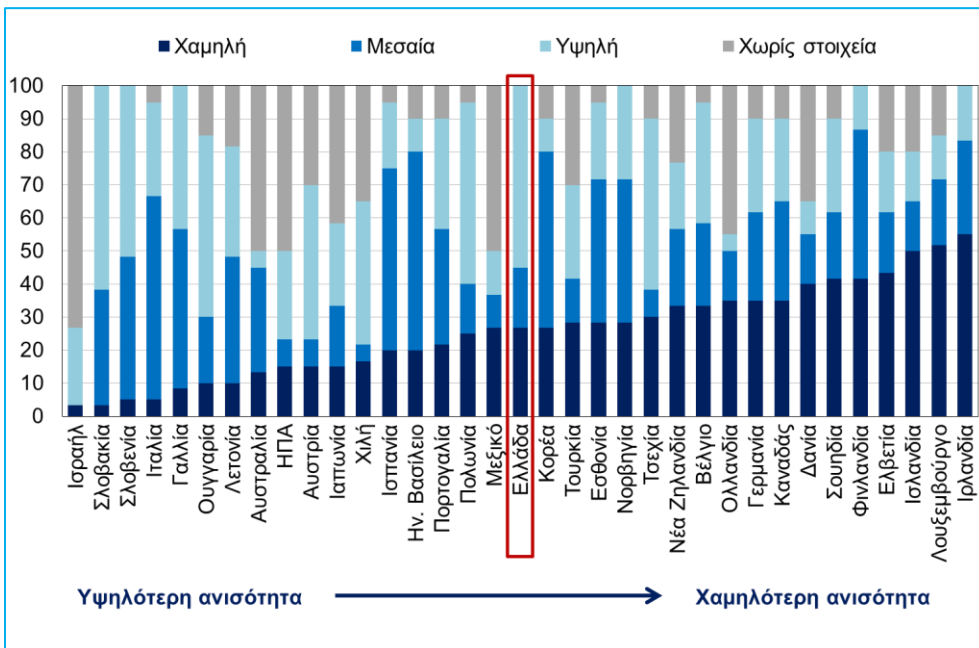
** Όσο υψηλότερος είναι ο λόγος, τόσο καλύτερη είναι η σχετική επίδοση των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

λυκείου είναι σχετικά μικρή. Όσον αφορά στη σύγκριση μεταξύ δημοτικού και πανεπιστημίου, το 55% των δεικτών κατηγοριοποιούνται ως δείκτες υψηλής ανισότητας, ποσοστό που πέφτει στο 40% στη σύγκριση μεταξύ λυκείου και πανεπιστημίου. Πιο συγκεκριμένα, στη σύγκριση δημοτικού και πανεπιστημίου, όσοι έχουν τελειώσει το δημοτικό έχουν το 71% του καθαρού πλούτου (έναντι 44% στον

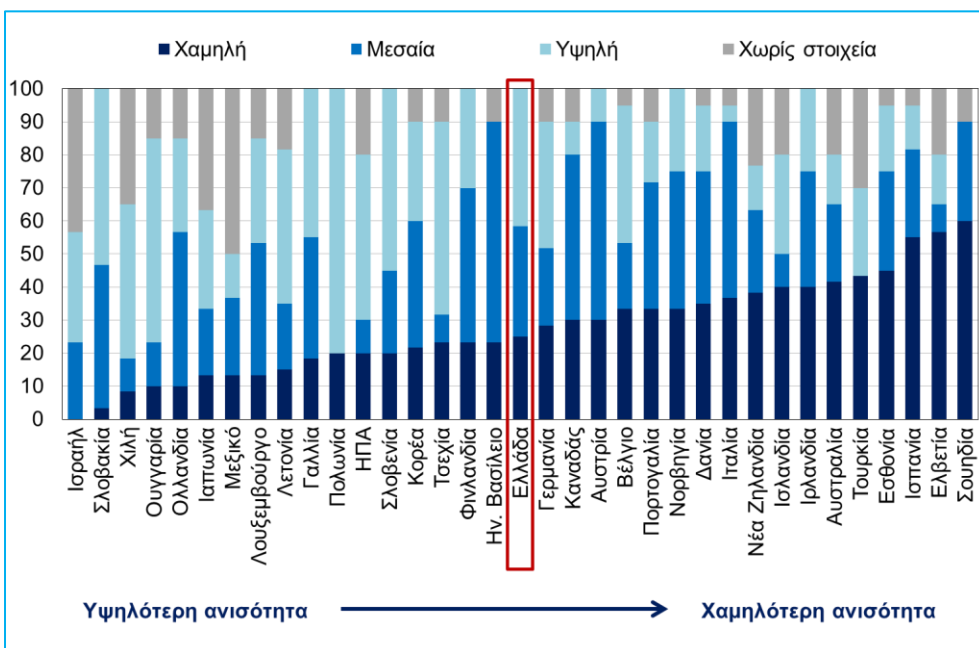
ΟΟΣΑ) και το 50% των αποδοχών (έναντι 56% στον ΟΟΣΑ), αυτών που έχουν τελειώσει το πανεπιστήμιο, ενώ απασχολούνται λιγότερο (71%) και αντιμετωπίζουν και μικρότερη ανεργία (72%), ενώ στον ΟΟΣΑ τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 67% και 47% αντιστοίχως. Προβάλλει δηλαδή μια εικόνα, όπου οι προοπτικές όσων έχουν τελειώσει δημοτικό είναι γενικά κατώτερες, αλλά οι λιγότερο εκπαιδευμένοι στην

A. Λόγος των τιμών των δεικτών των αποφοίτων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης προς τις τιμές των δεικτών των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Δ07: Βαθμός ανισότητας κατά επίπεδο εκπαίδευσης: ποσοστό σταθμισμένων δεικτών στους οποίους μια χώρα εμφανίζει χαμηλή, μεσαία ή υψηλή ανισότητα (ΟΟΣΑ, [How's life? 2017](#))

B. Λόγος των τιμών των δεικτών των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προς τις τιμές των δεικτών των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Ελλάδα έχουν μικρότερες διαφορές από τους περισσότερο εκπαιδευμένους απ' ότι σε άλλες χώρες, όσον αφορά στον καθαρό πλούτο, ενώ δεν υποφέρουν και από υψηλότερη ανεργία, όπως σε άλλες χώρες. Επίσης, όσον αφορά μαθησιακές (επαγγελματικές) δεξιότητες, οι λιγότερο εκπαιδευμένοι προέρχονται από νοικοκυριά όπου το μέσο επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων είναι στα 83% (84%) περίπου των περισσότερο εκπαιδευμένων, έναντι 81% (92%) στον ΟΟΣΑ. Στη σύγκριση, τέλος, των ανισοτήτων μεταξύ αυτών που έχουν τελειώσει λύκειο και όσων έχουν τελειώσει πανεπιστήμιο, παρόμοιες τάσεις αναδύονται, αν και η απόσταση που χωρίζει τις δυο κατηγορίες είναι μικρότερη από τις διαφορές που καταγράφονται μεταξύ αυτών που έχουν τελειώσει δημοτικό και αυτών που έχουν τελειώσει πανεπιστήμιο.

Όταν συγκρίνονται οι ηλικιωμένοι με τους μεσήλικες στους δείκτες ευημερίας, τα νοικοκυριά των ηλικιωμένων έχουν οριακά υψηλότερο διαθέσιμο εισόδημα και οριακά χαμηλότερο καθαρό πλούτο, σε αντιδιαστολή με ότι συμβαίνει στον ΟΟΣΑ, και ιδίως στο πεδίο της περιουσίας όπου οι ηλικιωμένοι έχουν 30% μεγαλύτερη περιουσία απ' ότι οι μεσήλικες και οριακά χαμηλότερο εισόδημα λόγω συνταξιοδότησης. Προφανώς, έχουμε και εδώ ενδείξεις μεταφοράς πλούτου στις νεότερες γενιές, στο πλαίσιο ενός άτυπου κοινωνικού συμβολαίου όπου οι γονείς στηρίζουν τα ενήλικα πλέον παιδιά τους με τη μεταβίβαση ιδίως ακίνητης περιουσίας, ενδεχομένως σε ανταπόδοση γηριατρικής φροντίδας.

Πέραν των κάθετων και οριζόντιων ανισοτήτων, στον Πίνακα Δ08 εμφανίζονται δείκτες στέρσης, ως μια διαφορετική θεώρηση του θέματος των ανισοτήτων. Στους δείκτες αυτούς, στην Ελλάδα ένα σχετικά υψηλό ποσοστό (12,9%) του πληθυσμού (έναντι 11,5% στον ΟΟΣΑ) έχει εισόδημα κάτω από το όριο φτώχειας (που ορίζεται ως το 50% του διάμεσου εισοδήματος, που είναι το εισόδημα πάνω από το οποίο βρίσκεται το ανώτερο εισοδηματικά 50% του πληθυσμού). Επίσης, το 67% του πληθυσμού (έναντι 49,3% στον ΟΟΣΑ) έχει ρευστότητα κάτω από 25% του ποσού που ορίζεται ως όριο φτώχειας. Το επίπεδο ρευστότητας που αντιστοιχεί στο 25% του εισοδήματος φτώχειας θεωρείται ως απόθεμα ικανό να συντηρήσει κάποιον που χάνει το εισόδημά του για 3 μήνες. Διακρίνονται, έτσι, τρεις κατηγορίες πολιτών. Αυτοί που είναι εισοδηματικά φτωχοί (έχουν εισόδημα κάτω του επιπέδου φτώχειας, αλλά έχουν απόθεμα ρευστότητας που μπορεί να τους συντηρήσει για 3 μήνες), αυτοί που είναι εισοδηματικά φτωχοί και, ταυτόχρονα, φτωχοί λόγω χαμηλής ρευστότητας (έχουν ρευστότητα κάτω του 25% του επιπέδου φτώχειας), και, τέλος, υπάρχουν και αυτοί, που, αν και έχουν εισόδημα πάνω από το επίπεδο φτώχειας, δεν έχουν απόθεμα ρευστότητας που μπορεί να τους συντηρήσει για πάνω από 3 μήνες. Οι τελευταίοι αποκαλούνται «οικονομικά ευάλωτοι», υπό την έννοια ότι μπορούν εύκολα να πέσουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Στην Ελλάδα, το διάμεσο κατά κεφαλήν εισόδημα το 2018 ήταν €7863 και, συνεπώς, το όριο φτώχειας κατά τον ΟΟΣΑ, διαμορφώνεται σε €3932. Άρα, το 12,9% του πληθυσμού έχει εισόδημα κάτω από €3932 το χρόνο (ζει στη φτώχεια). Το 67% του πληθυσμού διαθέτει ρευστότητα που δεν υπερβαίνει το ¼ του ορίου φτώχειας, δηλ. €983 τον χρόνο. Αυτοί που ζουν στην φτώχεια και δεν διαθέτουν μαξιλάρι ρευστότητας για συντήρηση 3 μηνών ανέρχονται σε 11,63% του πληθυσμού, ή στο 90% όσων ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Αυτοί που ζουν στη φτώχεια, αλλά διαθέτουν μαξιλάρι ρευστότητας συντήρησης για τρεις μήνες ανέρχονται μόλις σε 1,97% του πληθυσμού. Και, τέλος, οι οικονομικά ευάλωτοι, αυτοί δηλαδή που ζουν πάνω από το επίπεδο φτώχειας αλλά δεν διαθέτουν μαξιλάρι ρευστότητας συντήρησης 3 μηνών, ανέρχονται σε 55,4% του πληθυσμού.

Δ08: Δείκτες στέρησης* (ΟΟΣΑ, *How's life? 2017*, ΟΟΣΑ, *Better Life Database, 2018* ή τελευταίο διαθέσιμο έτος, Eurostat, *EU SILC Survey 2018* και *Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Q3 2019*)

		Ελλάδα	ΟΟΣΑ	ΗΠΑ	Σουηδία
Εισόδημα και πλούτος	Σχετική φτώχεια Ποσοστό πληθυσμού με εισόδημα χαμηλότερο από το 50% του διάμεσου εισοδήματος	12,90	11,52	16,80	9,50
	Φτώχεια με βάση την περιουσία Ποσοστό πληθυσμού με ρευστό χρηματοοικονομικό πλούτο κάτω από το 25% του ορίου φτώχειας.	66,99	49,31	54,45	..
Εργασία και αμοιβές	Χαμηλοί μισθοί Ποσοστό εργαζόμενων πλήρους απασχόλησης που αμείβονται με λιγότερο από τα 2/3 των διαμέσων αμοιβών εργαζομένων πλήρους απασχόλησης	17,87	15,53	24,91	2,66
	Ανεργία Ποσοστό ανεργίας	16,50	5,20	3,60	6,70
Κατοικία	Δαπάνη για κατοικία Ποσοστό πληθυσμού που ξοδεύει πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός του σε ενοίκια και πληρωμές στεγαστικού δανείου	25,60	11,34	15,81	9,06
	Χώρος Ποσοστό νοικοκυριών που ζουν σε κατοικίες με ανεπαρκή χώρο	18,66	11,45	3,78	12,59
Υγεία	Αυτοαξιολογούμενη υγεία Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι η υγεία του είναι μέτρια, κακή ή πολύ κακή	25,60	34,75	..	20,30
Ισορροπία εργασίας - ζωής	Ώρες εργασίας Ποσοστό υπαλλήλων που εργάζεται συνήθως πάνω από 50 ώρες την εβδομάδα	9,24	7,25	14,17	4,26
Εκπαίδευση και δεξιότητες	Μορφωτικό επίπεδο Ποσοστό ενηλίκων ηλικίας 25-64 ετών χωρίς απολυτήριο Λυκείου	29,78	22,83	10,46	18,02
	Δεξιότητες μαθητών Βαθμολογία PISA, ποσοστό μαθητών ηλικίας 15 ετών με βαθμολογία ίση ή χαμηλότερη του 2 στις φυσικές επιστήμες, την κατανόηση κειμένου και τα μαθηματικά	20,69	12,96	13,56	11,37
	Δεξιότητες ενηλίκων Βαθμολογία PIAAC, ποσοστό ενηλίκων με βαθμολογία ίση ή χαμηλότερη του 1 στην ανάγνωση και την αριθμητική	19,52	15,30	16,15	10,44
Κοινωνικές σχέσεις	Προσωπικές σχέσεις Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι δεν έχει συγγενείς και φίλους που μπορεί να βασίζεται	20,00	8,46	10,00	9,00
Διακυβέρνηση	Συμμετοχή στις εκλογές Ποσοστό πληθυσμού που δηλώνει ότι δεν συμμετείχε στις τελευταίες εθνικές εκλογές	36,06	30,89	31,71	14,19
	Πολιτική αποτελεσματικότητα Ποσοστό πληθυσμού που θεωρεί ότι δεν είχε καμία επιρροή στη λήψη πολιτικών αποφάσεων	15,77	47,3	36,46	31,66
Περιβάλλον	Ατμοσφαιρική ρύπανση Ποσοστό πληθυσμού που είναι εκτεθειμένο σε περισσότερα από 15 μικρογραμμάρια ρύπων ανά m3	69,96	37,03	8,21	0,10
	Ποιότητα νερού Ποσοστό πληθυσμού που δεν είναι ικανοποιημένο από την ποιότητα νερού στην περιοχή του	30,00	15,06	16,00	4,00
Ασφάλεια	Αίσθημα ασφάλειας Ποσοστό πληθυσμού που δεν αισθάνεται ασφάλεια να περπατήσει μόνο τη νύχτα	38,00	25,80	23,00	21,00
	Εγκληματικότητα Θάνατοι από βίαιες σωματικές επιθέσεις ανά 100 χιλ. πληθυσμού	1,00	1,79	4,90	1,00
Αυτοαξιολογούμενη ευημερία	Αρνητικά συναισθήματα Ποσοστό πληθυσμού που ανέφεραν περισσότερα αρνητικά απ' ό,τι θετικά συναισθήματα τη χθεσινή ημέρα	17,47	13,36	14,03	8,45
	Ικανοποίηση από τη ζωή Ποσοστό πληθυσμού που αξιολογούν την ικανοποίηση από τη ζωή τους με βαθμό κάτω από 4 στην κλίμακα 0 - 10	16,45	7,22	5,78	3,10

* Όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό, τόσο μεγαλύτερη είναι η στέρηση.

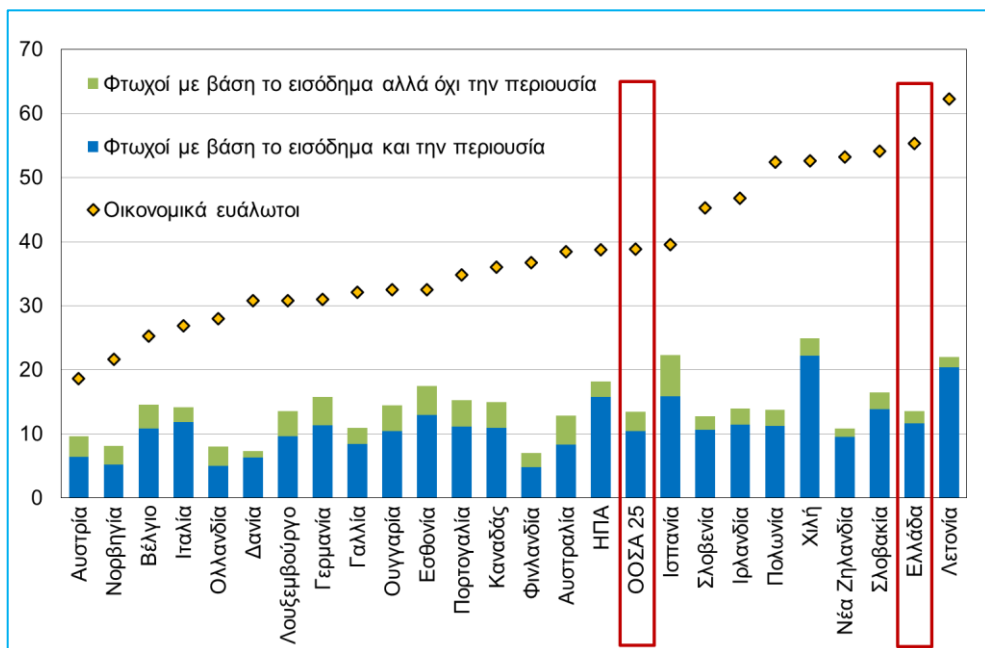

Συμπερασματικά, το 12,9% του πληθυσμού ζουν στη φτώχεια, και το 55,4% του πληθυσμού μπορεί να πέσει ανά πάσα στιγμή κάτω από το όριο της φτώχειας, μιας και δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν μια απώλεια εισοδήματος 3 μηνών. Άρα το 68,3% του πληθυσμού (12,9% + 55,4%) είναι οιονεί φτωχοποιημένο, ζει δηλαδή κάτω, ή πάνω αλλά κοντά, στο όριο της φτώχειας. Το αντίστοιχο ποσοστό στον ΟΟΣΑ ανέρχεται σε 50,4% (11,5% +38,9%), στις ΗΠΑ σε 55,5% (16,8% + 38,7%) και στη Δανία σε 36,3% (5,5% + 30,8%). Το ποσοστό στην Ελλάδα είναι από τα υψηλότερα στον ΟΟΣΑ, αμέσως μετά τη Λετονία με 78,4% (16,2% + 62,2%, **Δ09**).

- Στην Ελλάδα, επίσης, το 17,9% (έναντι 15,5% στον ΟΟΣΑ) των εργαζομένων πλήρους απασχόλησης έχουν αμοιβές κάτω από τα 2/3 των διάμεσων αμοιβών.
- Η ανεργία είναι 3 φορές υψηλότερη από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ.
- Το 25,6% του πληθυσμού (έναντι 11,3% στον ΟΟΣΑ) ξοδεύουν πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός τους σε ενοίκια και πληρωμές στεγαστικού δανείου.
- Το 18,7% των νοικοκυριών (έναντι 11,5% στον ΟΟΣΑ) ζουν σε σπίτια με ανεπαρκή τετραγωνικά.
- Το 25,6% του πληθυσμού (έναντι 34,8% στον ΟΟΣΑ) δηλώνουν ότι η υγεία τους είναι κακή ή πολύ κακή.

- Το 9,2% των εργαζομένων (έναντι 7,3% στον ΟΟΣΑ) δουλεύουν πάνω από 50 ώρες την εβδομάδα.
- Το 29,8% των ενηλίκων ηλικίας 25-54 ετών δεν έχουν τελειώσει το λύκειο (έναντι 22,8% στον ΟΟΣΑ).
- Το 20,7% των 15ρηδων μαθητών βαθμολογούνται στο κατώτατο επίπεδο όσον αφορά στις φυσικές επιστήμες, τα μαθηματικά και την κατανόηση κειμένου (έναντι 13% στον ΟΟΣΑ).
- Το 19,5% των ενηλίκων βαθμολογούνται στο κατώτατο επίπεδο δεξιοτήτων αριθμητικής και ανάγνωσης (έναντι 15,3% στον ΟΟΣΑ).
- Το 20% του πληθυσμού δηλώνει ότι έχει συγγενείς και φίλους για να στηριχθεί (έναντι 8,5% στον ΟΟΣΑ).
- Το 36,1% των εκλογένων δεν ψήφισε στις τελευταίες εκλογές (έναντι 30,9% στον ΟΟΣΑ).
- Το 15,8% των εκλογένων δηλώνει ότι δεν μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις της κυβέρνησης (έναντι 47,3% στον ΟΟΣΑ).
- Το 70% του πληθυσμού είναι εκτεθειμένο σε μικροσωματίδια πάνω από 15 μικρογραμμάρια ανά κυβικό μέτρο ατμοσφαιρικού αέρα (έναντι 37% στον ΟΟΣΑ).
- Το 30% του πληθυσμού δεν είναι ικανοποιημένο από την ποιότητα του νερού στην περιοχή που ζουν (έναντι 15,1% στον ΟΟΣΑ).

Δ09: Ποσοστό φτωχών με βάση το εισόδημα και την περιουσία και οικονομικά ευάλωτοι (ΟΟΣΑ, *How's life? 2017*)

Φτωχοί με βάση το εισόδημα: Πληθυσμός με ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το 50% του διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών.

Φτωχοί με βάση την περιουσία: Πληθυσμός με ρευστό χρηματοοικονομικό πλούτο κάτω από το 25% του ορίου φτώχειας.

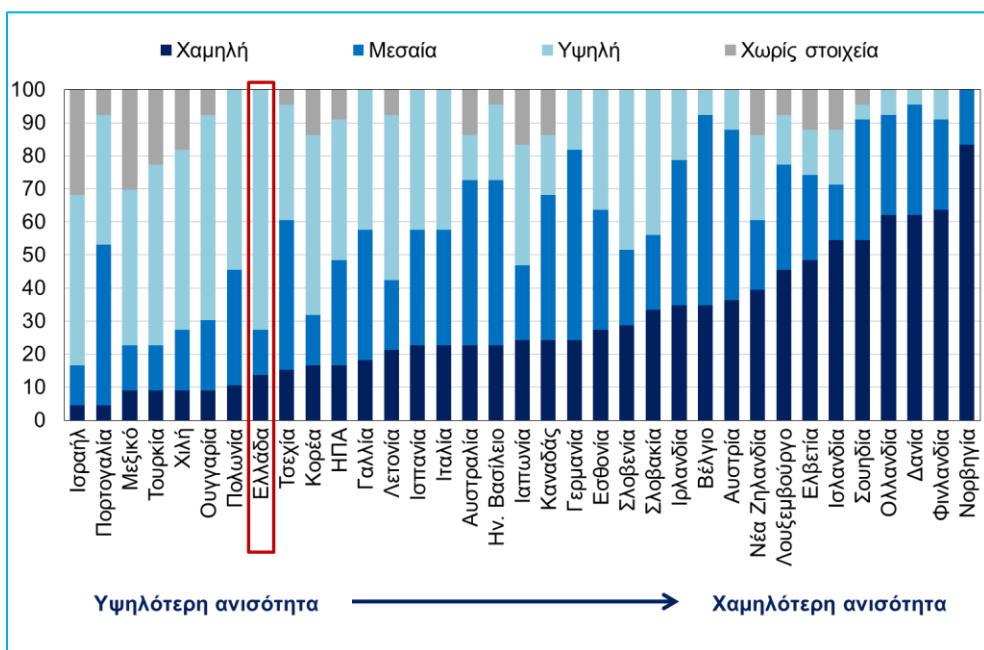
Οικονομικά ευάλωτοι: Μη φτωχός πληθυσμός με βάση το εισόδημα αλλά με ρευστό χρηματοοικονομικό πλούτο κάτω από το 25% του ορίου φτώχειας.

- Το 38% του πληθυσμού δεν αισθάνονται ασφαλείς όταν περπατούν μόνοι το βράδυ (έναντι 25,8% στον ΟΟΣΑ).
- Καταγράφεται 1 θάνατος ανά 100 χιλ. πληθυσμού από δολοφονική επίθεση (έναντι 1,8 θάνατοι στον ΟΟΣΑ).
- Το 17,7% όσων ερωτώνται σχετικά δηλώνουν ότι την χθεσινή ημέρα τα αρνητικά υπερέβαιναν τα θετικά τους συναισθήματα (έναντι 13,4% στον ΟΟΣΑ) και, τέλος
- Το 16,5 όσων ερωτώνται σχετικά δηλώνουν επίπεδο ικανοποίησης από τη ζωή τους κάτω του 4, σε μια κλίμακα 0-10, όπου 10 είναι πολύ ικανοποιημένοι (έναντι 7,2% στον ΟΟΣΑ).

Η Ελλάδα εμφανίζεται, λοιπόν, σχεδόν σε όλους τους τομείς να έχει δείκτες σχετικά υψηλής στέρσης, με την εξαίρεση των ανθρωποκτονιών και της κοινωνικής στήριξης από συγγενείς και φίλους, όπου τα μεγέθη είναι ευνοϊκότερα στην Ελλάδα. Συνολικά, στην Ελλάδα, το ποσοστό των δεικτών με χαμηλές στερήσεις είναι 12%, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στις Σκανδιναβικές χώρες είναι πάνω από 55%. Τέλος, οι ευρωπαϊκές χώρες που εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα στέρσης από την Ελλάδα είναι η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Πορτογαλία (**Δ10**).

Σε χώρες με υψηλές ανισότητες παρατηρούνται, σε σχετικά υψηλότερο βαθμό, συμπεριφορές που διαιωνίζουν τις ανισότητες. Προφανώς, γονείς με υψηλά εισοδήματα και υψηλό μορφωτικό επίπεδο, είναι σε θέση να προσφέρουν στα παιδιά τους καλύτερη ποιότητα εκπαίδευσης και κοινωνικών επαφών, πέραν των καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, υγείας, κλπ. Μπορούν, επίσης, οι γονείς να μεταβιβάσουν περιουσία στα παιδιά τους μέσω κληρονομιών και γονικών παροχών. Επίσης, υπάρχει η τάση για «επιλεκτικό ζευγάρωμα» (οι φτωχοί παντρεύονται φτωχούς και οι πλούσιοι πλούσιους). Έτσι, όμως, διαιωνίζονται οι ανισότητες και για αυτό το λόγο είναι σημαντικό η κοινωνία να προσφέρει αντισταθμιστικές πολιτικές που δημιουργούν ίσες ευκαιρίες για όλους, και κυρίως ευκαιρίες, μεταξύ άλλων, στην εκπαίδευση, την υγεία, την επαγγελματική κατάρτιση και την πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα.

Δ10: Βαθμός στέρσης: ποσοστό σταθμισμένων δεικτών στους οποίους μια χώρα εμφανίζει χαμηλή, μεσαία ή υψηλή στέρση (ΟΟΣΑ, *How's life? 2017*)

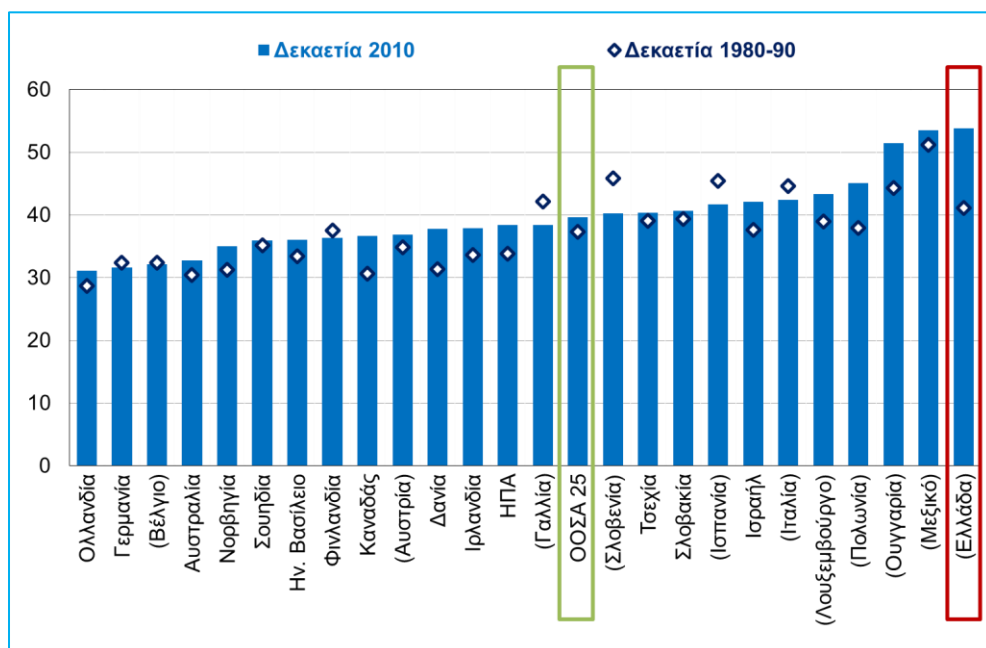

Όσον αφορά στο επιλεκτικό ζευγάριωμα, η Ελλάδα εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό εργαζομένων (52%) σε χώρα του ΟΟΣΑ που δημιουργούν νοικοκυριά με συντρόφους που το εισόδημά τους βρίσκεται στο ίδιο ή σε γειτονικό δεκατημόριο με το δικό τους (**Δ11**). Και το ίδιο ισχύει και σε άλλες κοινωνίες με υψηλές ανισότητες και υψηλή στέρηση, όπως η Ουγγαρία και η Πολωνία. Σημειώνεται ότι το ποσοστό επιλεκτικού ζευγαρώματος αυξήθηκε στη χώρα μας κατά 15% (το υψηλότερο ποσοστό αύξησης σε χώρα του ΟΟΣΑ) μεταξύ 1995 και 2013. Στο αποτέλεσμα αυτό μπορεί να έχει συντελέσει και η μεγάλη κρίση και ύφεση μετά το 2009, καθώς το ένστικτο της επιβίωσης σε εξαιρετικά δύσκολες οικονομικά περιόδους αποθάρρυνε, ενδεχομένως, την προσέγγιση συντρόφων χαμηλότερων εισοδηματικών κλιμακίων.

Όσον αφορά στη μεταβίβαση περιουσίας, στην Ελλάδα, το ποσοστό στο κατώτερο 20% του πληθυσμού με βάση τον καθαρό πλούτο που δηλώνει ότι κληρονόμησε περιουσία είναι πολύ μικρό (δευτέρο μικρότερο μετά την Ιταλία) σε σχέση με άλλες 15 χώρες του ΟΟΣΑ για τις οποίες υπάρχουν στοιχεία. Συγκεκριμένα, μόνο το 3,6% στο λιγότερο πλούσιο 20% του πληθυσμού δηλώνει ότι κληρονόμησε περιουσία, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στο περισσότερο πλούσιο 20% είναι 45,2%. Και ως ποσοστό της μέσης αξίας κληρονομηθείσης

περιουσίας, το ποσοστό που κληρονομήθηκε στο κατώτερο 20% είναι το 0,4% της μέσης περιουσίας ενώ στο ανώτερο 20% το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 59,8% (όταν ο μέσος όρος στις 16 χώρες του ΟΟΣΑ είναι 1,4% και 71,7% αντιστοίχως, **Δ12**).

Η Ελλάδα εμφανίζεται σχεδόν σε όλους τους τομείς να έχει δείκτες σχετικά υψηλής στέρησης, με την εξαίρεση των ανθρωποκτονιών και της κοινωνικής στήριξης από συγγενείς και φίλους, όπου τα μεγέθη είναι ευνοϊκότερα στην Ελλάδα. Συνολικά, στην Ελλάδα, το ποσοστό των δεικτών με χαμηλές στερήσεις είναι 12%, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στις Σκανδιναβικές χώρες είναι πάνω από 55%.

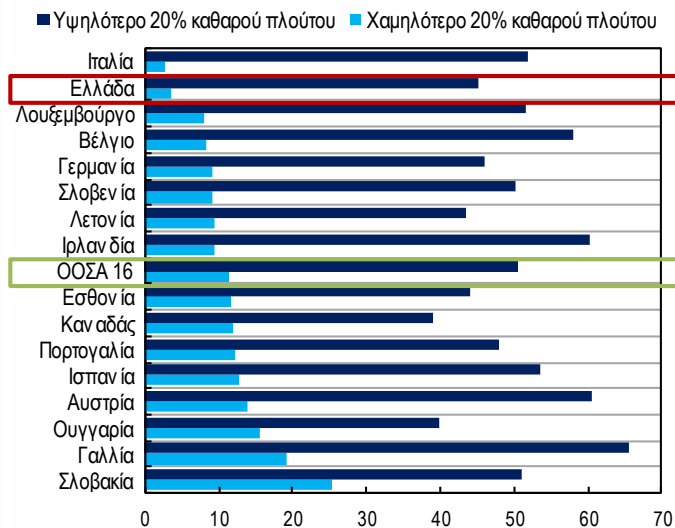
Δ11: Ποσοστό εργαζομένων με σύντροφο στο ίδιο ή γειτονικό δεκατημόριο εισοδήματος («επιλεκτικό ζευγάριωμα») (ΟΟΣΑ, *How's life?* 2017)

Τα στοιχεία αναφέρονται σε ζευγάρια που είναι παντρεμένα ή συγκατοικούν, εργάζονται και οι δύο και είναι ηλικίας 25-64 ετών. Στις χώρες που εμφανίζονται σε παρένθεση υπολογίζονται οι καθαρές αμοιβές και στις υπόλοιπες χώρες οι ακαθάριστες αμοιβές.

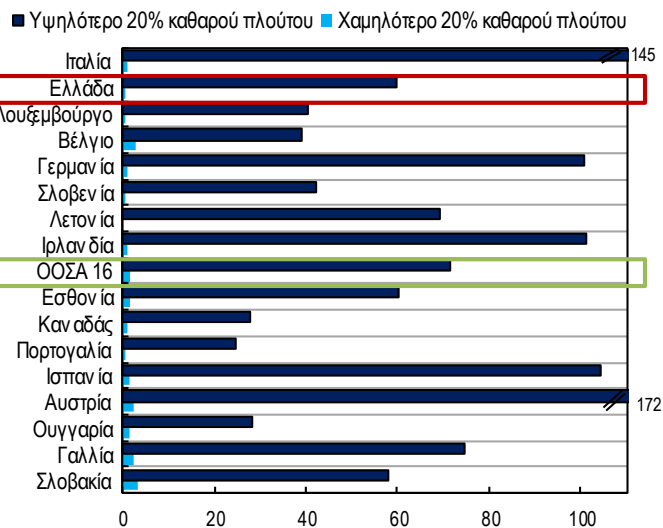

Δ12: Νοικοκυριά που έχουν λάβει κληρονομιά και αξία κληρονομιών (ΟΟΣΑ, *How's life?* 2017)

A. Νοικοκυριά που έλαβαν κληρονομιά, υψηλότερο 20% και χαμηλότερο 20% του πλούτου

B. Μέση αξία κληρονομιών ως ποσοστό της μέσης αξίας του πλούτου, υψηλότερο 20% και χαμηλότερο 20% του πλούτου

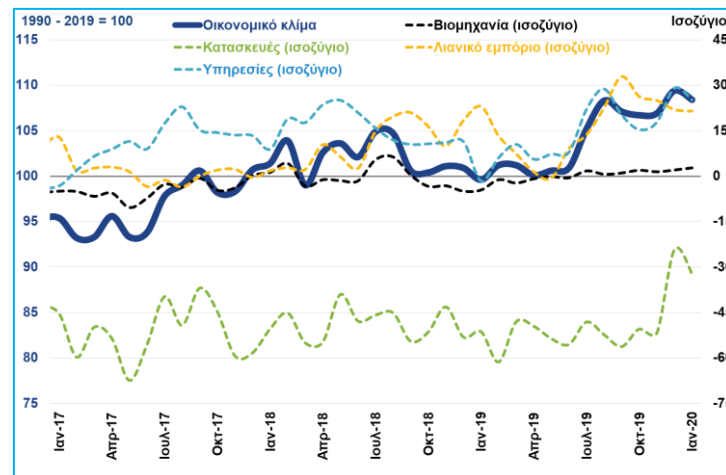

Οικονομικές εξελίξεις

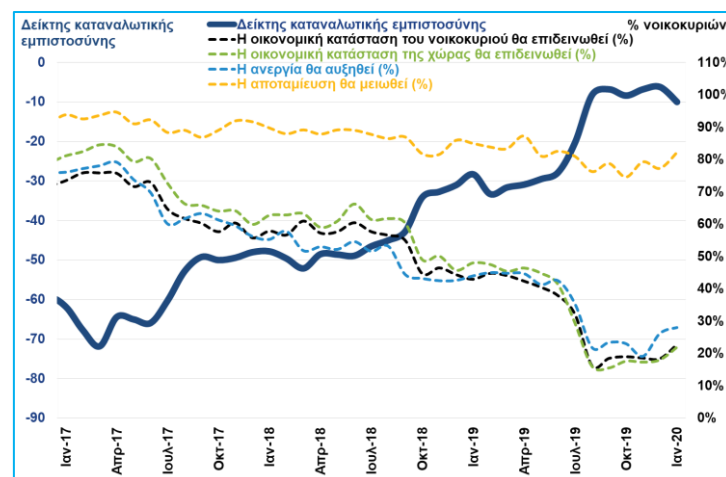
Οικονομικό κλίμα: Μικρή κάμψη σημείωσε ο δείκτης οικονομικού κλίματος τον Ιανουάριο του 2020, παραμένοντας ωστόσο σε υψηλό επίπεδο. Ειδικότερα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος διαμορφώθηκε στις 108,4 μονάδες, από 109,4 μονάδες τον προηγούμενο μήνα και 99,6 μονάδες τον Ιανουάριο του 2019. Η πτώση αυτή οφείλεται κυρίως στην υποχώρηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης και των προσδοκιών στις κατασκευές και στις υπηρεσίες, ενώ αντίθετα οι προσδοκίες στη βιομηχανία ενισχύθηκαν και στο λιανικό εμπόριο παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες (**Δ13**).

Πιο αναλυτικά, ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης διαμορφώθηκε τον Ιανουάριο του 2020 στις -10 μονάδες από -6,2 μονάδες τον προηγούμενο μήνα και -28,3 μονάδες τον Ιανουάριο του 2019 (**Δ14**). Παρά την υποχώρηση αυτή, ο δείκτης παραμένει σε ένα από τα υψηλότερα επίπεδα που έχει καταγραφεί από το 2000, ενώ η εξέλιξη αυτή συμπίπτει με το τέλος της εορταστικής περιόδου των Χριστουγέννων και ακολουθεί σε γενικές γραμμές την εποχικότητα των προηγούμενων ετών. Στους επιμέρους δείκτες η αισιοδοξία των νοικοκυριών διατηρείται σε υψηλά επίπεδα, με το ποσοστό αυτών που εκτιμούν ότι η κατάσταση της οικονομίας θα χειροτερεύσει να διαμορφώνεται κοντά στο 20% από 50% περίπου πριν το καλοκαίρι του 2019 και 80% στις αρχές του 2017. Αντίθετα, η πρόθεση των νοικοκυριών για αποταμίευση δεν έχει βελτιωθεί αντίστοιχα, με το ποσοστό αυτών που δηλώνουν ότι η αποταμίευσή τους θα μειωθεί να παραμένει κοντά στο 80%. Επίσης, το ποσοστό αυτών που δηλώνουν ότι θα προβούν σε λιγότερες σημαντικές αγορές το επόμενο διάστημα (ηλεκτρικές συσκευές, οικιακό εξοπλισμό κλπ) αυξάνεται από τον Οκτώβριο του 2018 και τον Ιανουάριο του 2020 ανήλθε σε 49%, από 37% τον προηγούμενο μήνα και 43% τον Ιανουάριο του 2019 (**Δ15**). Οι δύο αυτές αρνητικές τάσεις θα μπορούσαν να συνδεθούν με την αργή απορρόφηση της ανεργίας και περιορίζουν την αισιοδοξία για την περαιτέρω βελτίωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης.

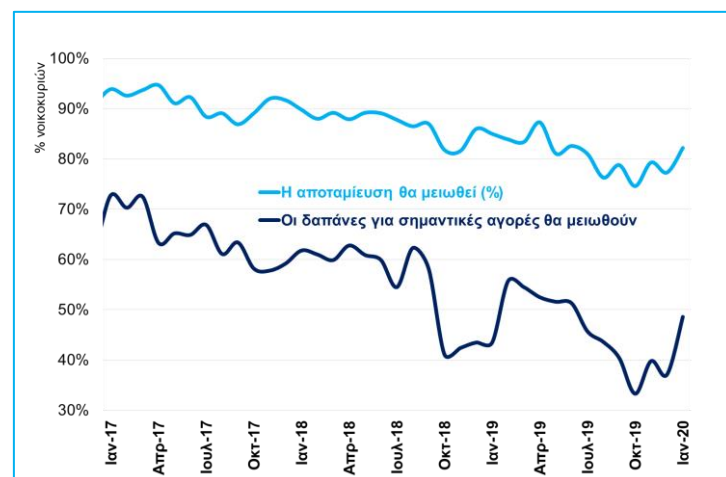
Δ13: Οικονομικό κλίμα και επιχειρηματικές προσδοκίες στους βασικούς κλάδους (EE - DG ECFIN, Ιαν. 2020)

Δ14: Καταναλωτική εμπιστοσύνη και εκτιμήσεις νοικοκυριών (EE - DG ECFIN, Ιαν. 2020)

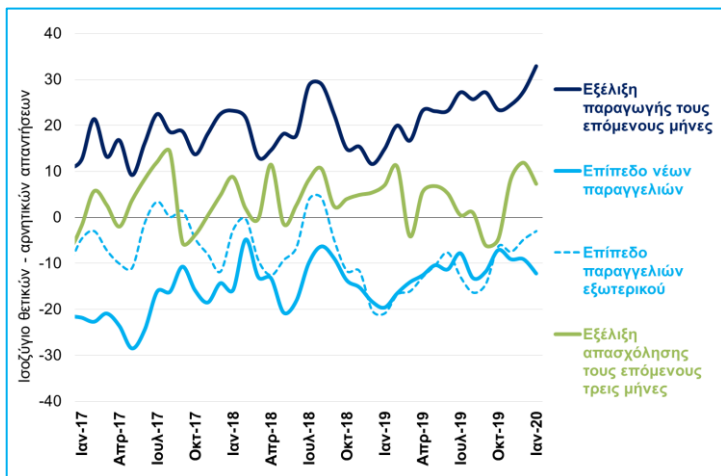

Δ15: Εκτιμήσεις νοικοκυριών για την εξέλιξη της αποταμίευσης και των σημαντικών αγορών το επόμενο τρίμηνο (EE - DG ECFIN, Ιαν. 2020)

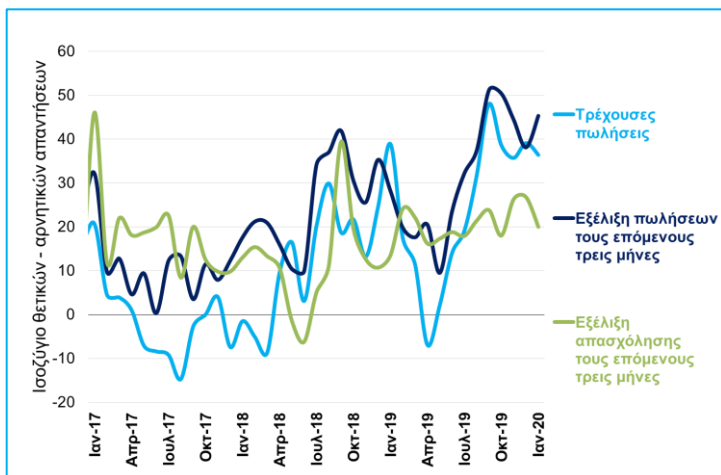

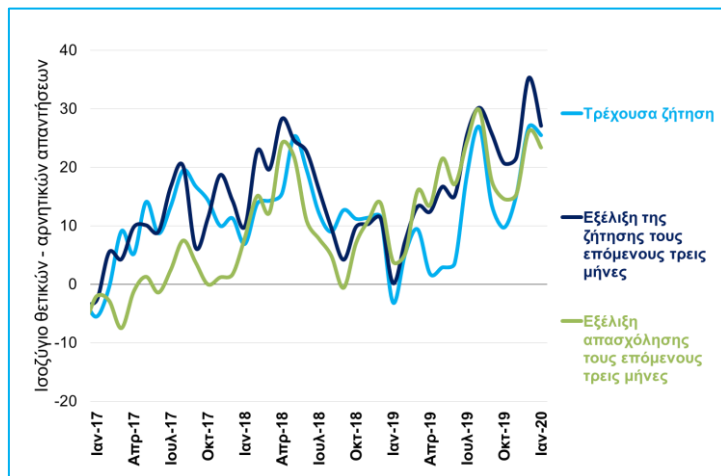
Δ16: Επιχειρηματικές προσδοκίες στη βιομηχανία
(EE - DG ECFIN, Ιαν. 2020)

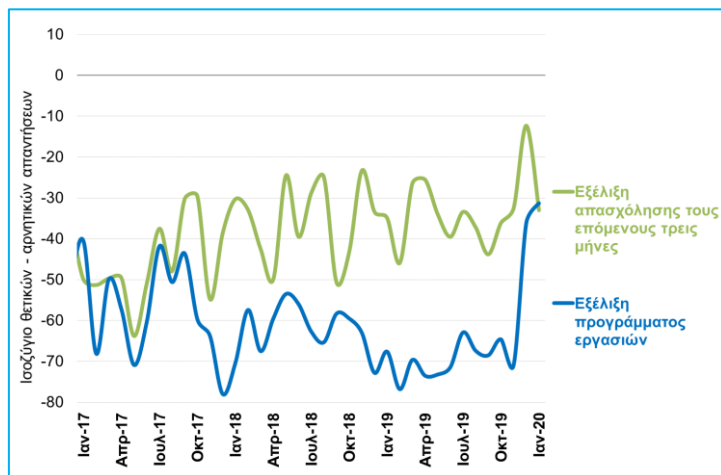
Δ17: Επιχειρηματικές προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο
(EE - DG ECFIN, Ιαν. 2020)

Δ18: Επιχειρηματικές προσδοκίες στις υπηρεσίες
(EE - DG ECFIN, Ιαν. 2020)

Δ19: Επιχειρηματικές προσδοκίες στις κατασκευές
(EE - DG ECFIN, Ιαν. 2020)

Στη **βιομηχανία** οι προσδοκίες των επιχειρήσεων για την εξέλιξη της παραγωγής το επόμενο διάστημα παρουσίασαν άνοδο για 3^ο συνεχόμενο μήνα, ενώ ταυτόχρονα βελτιώθηκαν και οι εκτιμήσεις για τις νέες παραγγελίες από το εξωτερικό (Δ16). Η τάση αυτή συμπίπτει με την βελτίωση που κατέγραψε ο δείκτης οικονομικού κλίματος και ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία στην Ευρώπη τον Ιανουάριο του 2020, ουσιαστικά για πρώτη φορά από τις αρχές του 2018, δημιουργώντας θετικές προοπτικές για την ελληνική μεταποιητική παραγωγή και τις ελληνικές εξαγωγές. Παρόλα αυτά, οι προβλέψεις για την απασχόληση αποδυναμώθηκαν, ενώ περίπου 33% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι η ζήτηση είναι ανεπαρκής.

Στο **λιανικό εμπόριο** οι επιχειρηματικές προσδοκίες παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες σε αρκετά υψηλό επίπεδο. Ειδικότερα, οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις εμφάνισαν οριακή επιδείνωση, ενώ οι προβλέψεις τους για την εξέλιξη τους το επόμενο τρίμηνο βελτιώθηκαν. Αντίθετα, οι θετικές προβλέψεις για την απασχόληση περιορίστηκαν ελαφρά (Δ17).

Στις **υπηρεσίες** το κλίμα υποχώρησε τον Ιανουάριο του 2020, έπειτα από σημαντική άνοδο τον προηγούμενο μήνα, κυρίως λόγω αρνητικών προβλέψεων για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της ζήτησης, ενώ οι προβλέψεις για την πορεία της απασχόλησης παρέμειναν θετικές (Δ18).

Τέλος, στις **κατασκευές**, οι επιχειρηματικές προσδοκίες επιδεινώθηκαν εκ νέου, κυρίως λόγω της πτωτικής τάσης στις ιδιωτικές κατασκευές, ενώ στα δημόσια έργα οι προσδοκίες ενισχύονται, αν και εξακολουθούν να βρίσκονται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα. Πάντως, παρά την επιδείνωση που καταγράφηκε τον Ιανουάριο του 2020, οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την εξέλιξη του προγράμματος εργασιών είναι σημαντικά βελτιωμένες σε σύγκριση με την περίοδο πριν τον Νοέμβριο του 2019 (**Δ19**).

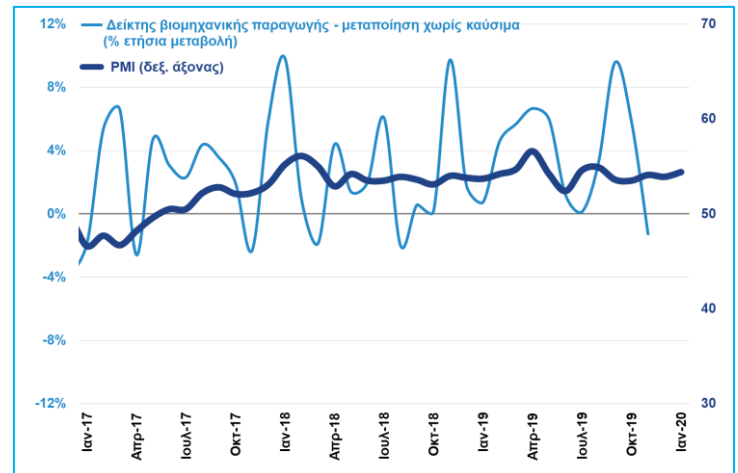
Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών στη μεταποίηση:

Σε θετικό έδαφος διατηρήθηκαν οι προσδοκίες στη μεταποίηση τον Ιανουάριο του 2020 με βάση τον Δείκτη Υπευθύνων Προμηθειών (PMI), ο οποίος διαμορφώθηκε στις 54,4 μονάδες από 53,9 μονάδες τον προηγούμενο μήνα και 53,7 μονάδες τον Ιανουάριο του 2019 (**Δ20**). Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία του δείκτη, ο ρυθμός αύξησης της παραγωγής και των πωλήσεων επιταχύνθηκε τον Ιανουάριο του 2020 και η ζήτηση από το εξωτερικό ενισχύθηκε, οδηγώντας στην αύξηση της απασχόλησης. Παράλληλα, οι πιέσεις από πλευράς κόστους εντάθηκαν καθώς ο ρυθμός αύξησης των τιμών εισροών επιταχύνθηκε, περιορίζοντας τα περιθώρια κέρδους των επιχειρήσεων. Τέλος, η επιχειρηματική εμπιστοσύνη παρέμεινε έντονη, ιδίως λόγω της αύξησης των νέων παραγγελιών, δημιουργώντας επίσης αισιοδοξία για την πορεία των επενδύσεων στη μεταποίηση.

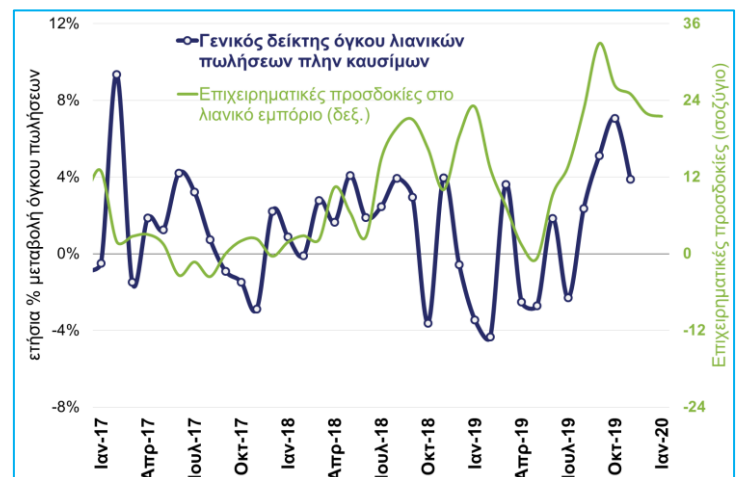
Λιανικές πωλήσεις:

Άνοδο +3,9% σημείωσε ο όγκος λιανικών πωλήσεων πλην καυσίμων τον Νοέμβριο του 2019, επιπλέον αύξησης +4% τον αντίστοιχο μήνα του 2018, ενισχύοντας τις προοπτικές για την πορεία της ιδιωτικής κατανάλωσης και του ΑΕΠ κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους. Ειδικότερα, κατά το διάστημα Οκτ – Νοε 2019, ο όγκος των λιανικών πωλήσεων πλην καυσίμων εμφανίζει άνοδο +5,4%, μετά από οριακή πτώση (-0,2%) στο 9μηνο του 2019. Η άνοδος που καταγράφηκε τον Νοέμβριο του 2019 οφείλεται κυρίως στην αύξηση του όγκου πωλήσεων στα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (supermarkets) κατά +2,3%,

Δ20: Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών στη μεταποίηση (PMI) (HIS Markit, Οκτ. 2019)

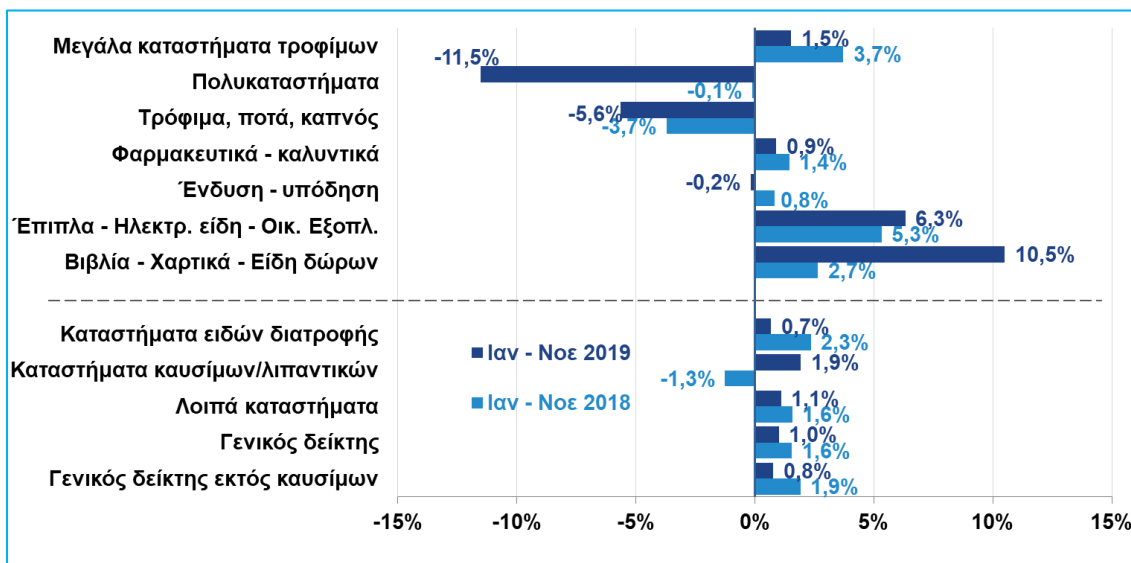
Δ21: Δείκτης όγκου πωλήσεων και επιχειρηματικές προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο (ΕΛΣΤΑΤ, Ιουλ. 2019, IOBE-DG ECFIN, Σεπ. 2019)

φαρμακευτικών και καλλυντικών κατά +11%, ένδυσης κατά +7,8% και βιβλίων και ειδών τεχνολογίας κατά +10,4%.

Την ίδια ώρα, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο, παρά την κάμψη που παρουσιάζουν από τον Σεπτέμβριο του 2019 και μετά, παρέμειναν ιδιαίτερα θετικές μέχρι και τον Ιανουάριο του 2020 (**Δ21**), γεγονός το οποίο καταδεικνύει συνέχιση της αυξητικής τάσης των λιανικών πωλήσεων.

Συνολικά, κατά το διάστημα Ιαν – Νοε 2019 ο όγκος λιανικών πωλήσεων πλην καυσίμων εμφανίζει άνοδο +0,8% (έναντι ανόδου +1,9% κατά το αντίστοιχο διάστημα το 2018), με τη μεγαλύτερη αύξηση να

Δ22: Δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο κατά κατηγορία καταστημάτων (ΕΛΣΤΑΤ, Νοε. 2019)

καταγράφεται στα καταστήματα βιβλίων και ειδών τεχνολογίας (+10,5%) και επίπλων και οικιακού εξοπλισμού (+6,3%), ενώ αντίθετα μεγάλη υποχώρηση καταγράφεται στα πολυκαταστήματα (-11,5%) και στα εξειδικευμένα καταστήματα τροφίμων, ποτών και καπνού (-5,6%, Δ22). Σημειώνεται ότι η πτώση που παρατηρείται στα εξειδικευμένα καταστήματα τροφίμων οφείλεται από τη μία πλευρά στην στροφή των καταναλωτών στα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (σουπερμάρκετ), όπου σημειώνεται αύξηση +1,5% και ενδεχομένως και στην κατανάλωση έτοιμου φαγητού σε εστιατόρια, η οποία δεν καταγράφεται στις λιανικές πωλήσεις.

Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών: Αύξηση +4,7% σε τρέχουσες τιμές σημείωσε το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών το διάστημα Ιαν – Σεπ 2019, σύμφωνα με τα στοιχεία εθνικών λογαριασμών της ΕΛΣΤΑΤ. Η μεταβολή αυτή οφείλεται κυρίως:

- στην αύξηση των συνολικών αμοιβών εργασίας κατά +5,3%, η οποία προήλθε από την άνοδο της απασχόλησης μισθωτών (χωρίς εποχική διόρθωση) κατά +4,2% και την αύξηση των μισθών ανά μισθωτό κατά +1,1%,
- στην αύξηση του συνολικού λειτουργικού πλεονάσματος (κέρδη επιχειρήσεων, αμοιβές

αυτοαπασχολουμένων, τεκμαρτά ενοίκια κλπ) κατά +2,7%,

- στην ενίσχυση του εισοδήματος από συντάξεις και λοιπές κοινωνικές παροχές κατά +3,6%,
- στην αύξηση του εισοδήματος περιουσίας (τόκοι, μερίσματα κλπ) κατά +15,2% και
- στην αύξηση των φόρων και εισφορών κατά +3,1%.

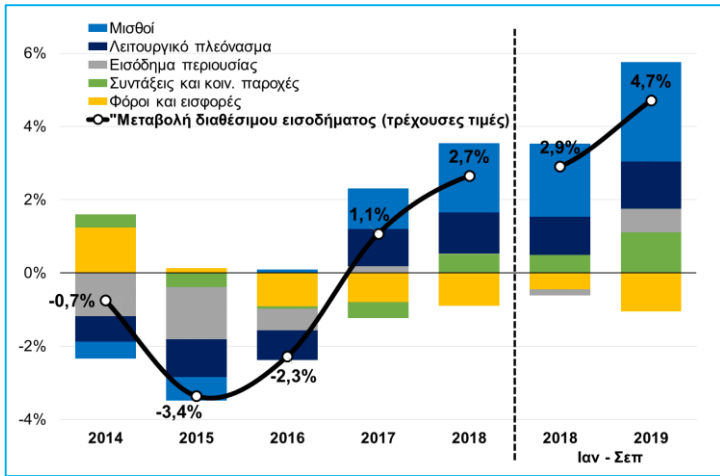
Με βάση τις παραπάνω μεταβολές, η άνοδος του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών κατά +4,7% στο 9μηνο του 2019 οφείλεται κατά +2,7 π.μ. στην αύξηση των μισθών, κατά +1,3 π.μ. στην αύξηση του ακαθάριστου λειτουργικού πλεονάσματος, κατά +1,1 π.μ. στην ενίσχυση του εισοδήματος από συντάξεις και λοιπές κοινωνικές παροχές, κατά +0,6 π.μ. στην αύξηση των εισοδημάτων περιουσίας (τόκοι, μερίσματα κλπ), και κατά -1 π.μ. στην αύξηση των φόρων και των κοινωνικών εισφορών (Δ23).

Η αύξηση του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών συνέβαλε περισσότερο στη βελτίωση της αποταμίευσης καθώς η άνοδος της κατανάλωσης ήταν ηπιότερη (+0,8% στο 9μηνο του 2019 σε τρέχουσες τιμές). Ειδικότερα, το ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών διαμορφώθηκε σε -2,6%, έναντι -6,6% στο 9μηνο του 2018 και -6,1% στο σύνολο του 2018 (Δ24).

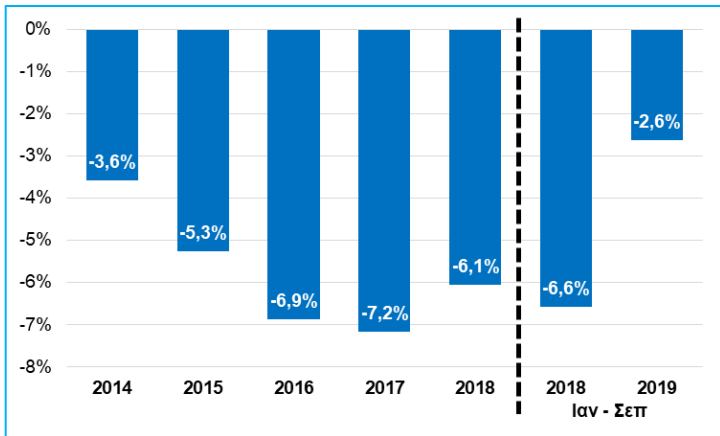

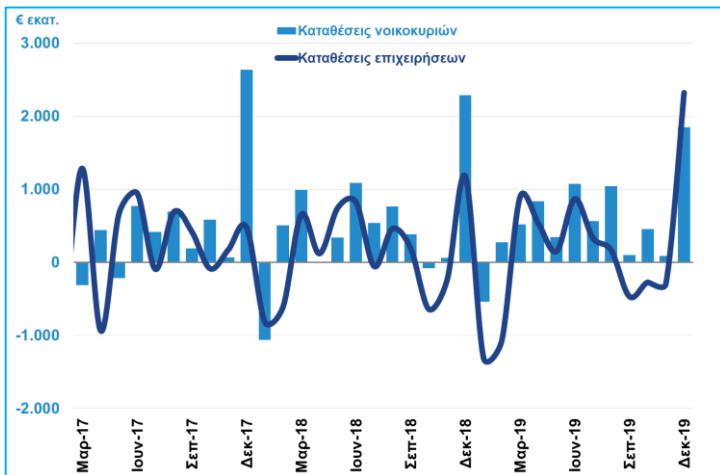
Δ23: Συμβολή στη μεταβολή του διαθέσιμου εισοδήματος σε τρέχουσες τιμές (ΕΛΣΤΑΤ, Γ' 3μηνο 2019)

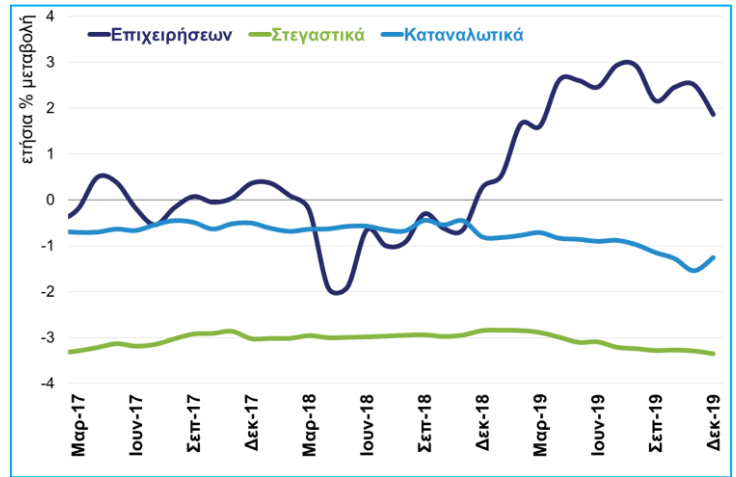
Δ24: Ποσοστό αποταμίευσης νοικοκυριών (ΕΛΣΤΑΤ, Γ' 3μηνο 2019)

Δ25: Μηνιαία ροή καταθέσεων νοικοκυριών και επιχειρήσεων (ΤτΕ, Δεκ. 2019)

Δ26: Χρηματοδότηση νοικοκυριών και επιχειρήσεων – ετήσια % μεταβολή (Τράπεζα της Ελλάδος, Δεκ. 2018)

Χρηματοδότηση και καταθέσεις: Άνοδο +€1,8 δισ. σημείωσαν οι καταθέσεις των νοικοκυριών τον Δεκέμβριο του 2019, γεγονός το οποίο αποδίδεται κυρίως στην καταβολή των αγροτικών επιδοτήσεων και του δώρου Χριστουγέννων στους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα. Παράλληλα, η μηνιαία ροή καταθέσεων των επιχειρήσεων ήταν θετική κατά +€2,3 δισ., κυρίως λόγω του κλεισίματος των βιβλίων του οικονομικού έτους (Δ25). Συνολικά, από τον Ιανουάριο του 2019 οι καταθέσεις των νοικοκυριών αυξήθηκαν κατά +€6,6 δισ. και το υπόλοιπό τους τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους διαμορφώθηκε σε €116,7 δισ. Παράλληλα, οι καταθέσεις των επιχειρήσεων αυξήθηκαν κατά +€1,9 δισ. και το υπόλοιπό τους στο τέλος του 2019 ανήλθε σε €23,2 δισ.

Την ίδια ώρα, ο ρυθμός χρηματοδότησης των επιχειρήσεων διαμορφώθηκε σε +1,9%, ενώ αντίθετα η πιστωτική επέκταση στα νοικοκυριά παρέμεινε αρνητική (-3,4% στα στεγαστικά δάνεια και -1,3% στα καταναλωτικά, Δ26).

Οικονομικά μεγέθη μελών ΣΕΒ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ
€325 δισ.
69% συνόλου*

ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
€61 δισ.
51% συνόλου*

ΠΩΛΗΣΕΙΣ
€66 δισ.
46% συνόλου*

ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ ΚΕΡΔΗ
€4,0 δισ.**
41% συνόλου**

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ
197.000
10% συνόλου ασφαλισμένων στον ΕΦΚΑ

ΜΙΣΘΟΙ
€4,9 δισ.
18% συνόλου***

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ
€2,1 δισ.
23% συνόλου***

ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΚΕΡΔΩΝ
€1,1 δισ.
27% συνόλου****

* 21.075 δημοσιευμένοι ισολογισμοί χρήσης 2017 που περιλαμβάνονται στη βάση της ICAP

** σύνολο κερδών κερδοφόρων επιχειρήσεων

*** % επί του συνόλου τακτικών αποδοχών (χωρίς bonus και υπερωρίες)/ασφαλιστικών εισφορών ασφαλισμένων στον ΕΦΚΑ

**** % επί του συνόλου εσόδων από φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων

Πηγή: ICAP, Hellstat, Υπουργείο Οικονομικών, ΕΦΚΑ, ΕΛΣΤΑΤ

Όραμα

Οραματιζόμαστε την Ελλάδα ως τη χώρα, που κάθε πολίτης του κόσμου θα θέλει και θα μπορεί να επισκεφθεί, να ζήσει και να επενδύσει. Οραματιζόμαστε μια ανοιχτή, κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά φιλελεύθερη χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που προτάσσει την ισχυρή ανάπτυξη ως παράγοντα κοινωνικής συνοχής. Θέλουμε μια Ελλάδα δυναμικό κέντρο της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με στέρεους θεσμούς, ελκυστικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, που προάγει τις εξαγωγές, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, την παραγωγή και τις ποιοτικές υπηρεσίες, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη γνώση, τη συνοχή, τις ίσες ευκαιρίες και το κράτος δικαίου.

Αποστολή

Ηγεσία & Γνώση

Ο ΣΕΒ διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον μετασχηματισμό της Ελλάδας σε μια παραγωγική, εξωστρεφή και ανταγωνιστική οικονομία, ως ανεξάρτητος και υπεύθυνος εκπρόσωπος της ιδιωτικής οικονομίας.

Κοινωνικός Εταίρος

Ο ΣΕΒ, ως κοινωνικός εταίρος που πιστεύει στη λειτουργία των θεσμών, προωθεί στα αρμόδια όργανα της Πολιτείας και της Ε.Ε. τις απόψεις και θέσεις της επιχειρηματικής κοινότητας.

Ισχυρός Εκπρόσωπος

Ο ΣΕΒ διαμορφώνει θέσεις, αναλύσεις και προτάσεις πολιτικής για την οικονομία, τη βιομηχανία, την καινοτομία, την απασχόληση, την παιδεία και τις εργασιακές δεξιότητες, τον κοινωνικό διάλογο, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εταιρική υπευθυνότητα.

Φορέας Δικτύωσης

Ο ΣΕΒ δικτυώνει τα μέλη του μεταξύ τους & με τα κέντρα αποφάσεων (εγχώρια και διεθνή), με στόχο τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας.

Σύγχρονες Επιχειρήσεις, Σύγχρονη Ελλάδα

ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων και βιομηχανιών

Ξενοφώντος 5, 105 57 Αθήνα
T: 211 5006 000
F: 210 3222 929
E: info@sev.org.gr
www.sev.org.gr

SEV Hellenic Federation of Enterprises

168, Avenue de Cortenbergh
B-1000 Bruxelles
T: +32 (0) 2 662 26 85
E: kdiamantouros@sev.org.gr

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ ΜΑΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

